

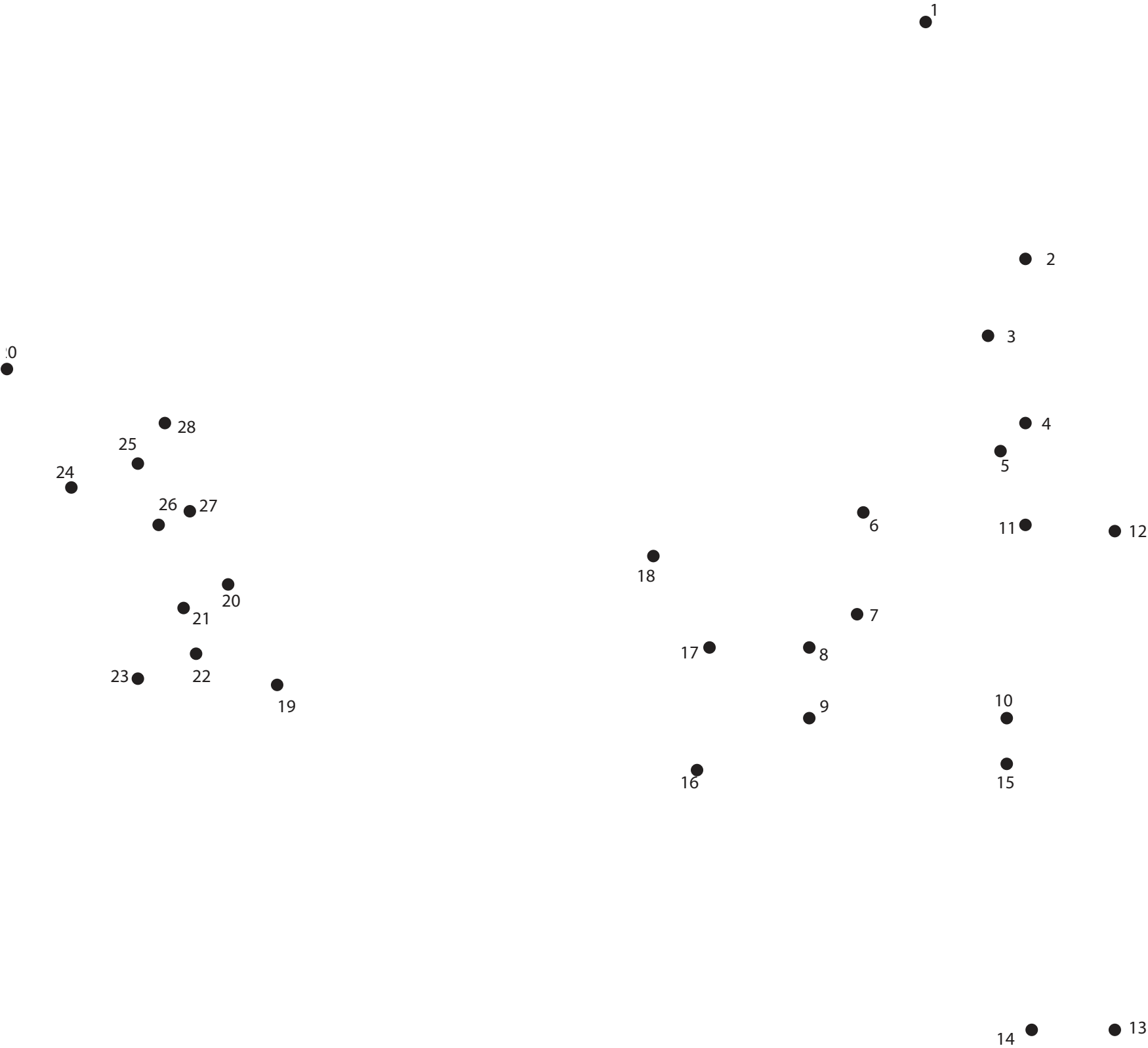
L'ESTEL

NÚMERO 937 · ANY XLIII

WWW.REVISTALESTEL.CAT

PREU 3,5 €

ESDEVENIMENTS SETEMBRE 2025

EDITORIAL

1	L'ESTEL renova la seva imatge i aposta per ser el referent de la premsa en paper en català. Maria Oliver n'assumeix la direcció.	2	Sanció històrica d'1,15 milions d'euros a l'Hotel Formentor per vulnerar la llei urbanística.	3	La Global Sumud Flotilla, denuncia que drons varen sobrevolar les embarcacions a les Balears i demana protecció diplomàtica.	4	Batalla guanyada pel català: El TSJIB desestima la imposició del 25% en castellà a l'escola.	5	Els cantaires per la Llibertat arriben a l'edició 400 amb un recorregut pel centre de Palma.	6	Èxit apoteòsic de la primera nit del festival Reacciona.	7	Interior detecta a VioGén més de 4.300 casos actius de víctimes de violència masclista a les Balears.
8	Violència policial: un guàrdia civil agredeix brutalment una jove emmanillada a Oliva (La Safor)	9	Un dron ataca una embarcació de la Global Sumud Flotilla al port de Tunísia	10	Any Costa i Llobera: es commemora enguany el 150è aniversari de la publicació de Lo pi de Formentor i el 125è aniversari de La deixa del geni grec,	11	Celebració de la Diada de Catalunya. Crida l'atenció la participació massiva de gent jove a les manifestacions.	12	Les famílies de l'escola de Son Sardina continuen la vaga i els infants no aniran a classe mentre hi hagi un professor amb antecedents d'assetjament a un jové.	13	La Plataforma contra l'ampliació de l'aeroport i les associacions de veïns demanen prohibir els vols nocturns a Palma	14	Les plataformes de lloguer hauran d'eliminar més de 17.500 anuncis de pisos turístics il·legals arreu dels Països Catalans
15	Ona Mediterrània comença nova temporada amb més programes que mai	16	Els docents fan sonar totes les alarmes sobre la situació del català a les aules i l'STEI presenta el seu Pla de Xoc	17	Sus a la 36a edició de la Setmana del Llibre en Català	18	Destapen les connexions racistes del president de l'Atlètic Balears, Ingo Volckmann	19	Antonina Canyelles, la dona bala de la poesia, a la Setmana del Llibre en Català de Barcelona	20	Memòria de Mallorca alerta de greus mancances educatives en memòria democràtica que promouen «discursos d'extrema dreta»	21	Milers de persones umplen la Factoria de So de solidaritat amb Palestina i rebuig al genocidi.
22	Entitats internacionals visiten Pablo Hasél a la presó i n'exigeixen l'alliberament.	23	El grup parlamentari de Vox ha desviat doblers cap a la fundació de Santiago Abascal i cap a mitjans de comunicació espanyolistes.	24	Els aeroports de Copenhaguen i Oslo, tancats durant hores pel vol amenaçador de drons.	25	L'ANC i Plataforma per la Llengua intervenen oralment durant la sessió del Consell de Drets Humans de l'ONU.	26	Se celebra a Es Baluard de Palma la FirONA, la gala dels Mitjans Mallorquins amb concert final de Pere Janer.	27	Trump ordena el desplegament de l'Exèrcit i l'ús de la "força total" contra el moviment Antifeixista a Portland.	28	L'AfD perd amb claredat a les tres grans ciutats d'Alemanya.
29	EUA i Israel acorden un pla de pau a l'espera de saber si Hamas n'acceptarà les condicions.	30	El temporal colpeja amb força Eivissa i Formentera: dos ferits greus, rescats i 238 litres en 12 hores.	SUBSCRIU-TE A L'ESTEL 40 ANYS La nostra revista viu gràcies a les subscripcions i al suport de persones com tu. La subscripció ens ajuda a mantenir viu un periodisme independent, lliure i de qualitat, en la nostra llengua. Ser soci/a no és només rebre la revista a casa: és formar part d'una comunitat que defensa la cultura, la <u>informació</u> veraç i el dret a llegir en català. Uneix-te i sigues part del futur de la premsa en català. Junts i juntes fem possible allò que compta! Uneix-te omplint el formulari a www.revistalestel.cat									

Fa quaranta anys que L'Estel acompanya el debat crític i les mirades col·lectives. Fidels al compromís amb el pensament, la cultura i el territori, continuam explorant temes que interpel·len la vida quotidiana i les formes de convivència, amb la voluntat d'obrir espais per a la reflexió i la participació. Quatre dècades després del nostre primer número, seguim convençudes que pensar en comú és una manera d'habitar millor el món, d'entendre'l i, potser, de transformar-lo. Aquest número el dedicam a la seguretat i el control social, dues paraules sovint presentades com a sinònims de protecció, però que també poden significar vigilància, limitació de llibertats i desigualtat en qui pot sentir-se segur i qui no. Vivim en un temps on les càmeres, les dades i els algoritmes rastregen moviments i decisions, i on la por sovint esdevé argument per justificar mesures que restringeixen drets. Alhora, també hi ha comunitats que treballen per construir altres formes de seguretat, basades en la cura, la confiança i el suport mutu. Obrim, doncs, la reflexió sobre els mcanismes visibles i invisibles que regulen les nostres vides: des del carrer fins a les xarxes digitals, des de les institucions fins als espais comunitaris. Ens interessa entendre com es produeix el control, qui el legitima i quines alternatives podem imaginar per recuperar la llibertat i la responsabilitat col·lectiva.

ELS CRÈDITS

L'ESTEL dels Països Catalans · Publicació periòdica fundada per Mateu Joan Florit l'any 1981 Edita: Associació Ona Mediterrània · Direcció: Maria Oliver Verdager · Disseny i maquetació: Manuel Bauzà Ramis · Consell editorial: Tomeu Martí i Florit, Maria Oliver Verdager, Manuel Bauzà Ramis, Rafel Llobet · Col·laboradors: Andreu Salom · Aurora: Col·lectiu de joves revolucionaris · Quim Gibert · Miquel López Crespí · Oksana Mimesis · Llorenç Garrit · Toni Granxi · Esperança Perelló · Dipòsit legal: PM473-80 Impressió: Hora Nova · Publicitat i subscripcions: estel@onamediterrania.cat · Contacte redacció: estelmallorca@gmail.com · Delegació al Principat de Catalunya: Salvador Molins, passeig de la Pau, 17. Berga · Web: www.revistalestel.cat L'ESTEL no es fa responsable del contingut dels articles que s'hi publiquen, els quals són responsabilitat exclusiva dels autors.

04

REALITATS I MITES
DEL CONTROL SOCIAL

LLORENÇ GARRIT

L'autor presenta un article que indaga en el paper del control social i en com aquest s'entrellaga amb les teories de la conspiració, els relats col·lectius i els mecanismes invisibles que modelen la nostra vida quotidiana.

05

EL CAMDEM BENCH I
EL CONTROL SOCIAL A
TRAVÉS DEL DISSENY

MANUEL BAUZA RAMIS

Manuel Bauza reflexiona sobre el disseny com a eina de control social, mostrant com l'arquitectura hostil pot amagar sota l'estètica formes subtils d'exclusió i condicionament de la vida urbana.

OPINIÓ - 06107

3,75 SEGONS

IÑIGO ODRIÓZOLA

AMB L'HELICOPTER
ALS TALONS

JOAQUIM GIBERT FONT

CONDICIONAMENTS
PSICOSOCIALS, PSICO-SOCIALS
I COLONITZACIÓ

ANDREU SALOM MIR

ASSASSINATS
ELS DARRERS ASS-
ASINATS DE LA
DICTADURA

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

08 ENTREVISTA AMB L'ARTISTA JOAN
FONTCUBERTA

Entrevista sobre la naturalesa de la fotografia a l'era de la postfotografia: de la seva funció com a mirall de la realitat a la seva condició d'il·lusió i matèria primera del capitalisme digital.

10 LLIBERTAT VS
SEGURETAT

MARIA OLIVER

L'article de Maria Oliver analitza com, sota el discurs de la seguretat, s'estén un entramat global de vigilància tecnològica que redefineix la relació entre ciutadania i poder.

11 ROBOCOPITAZIÓ I
BUROREPRESSIÓ?

TONI GRANXI

Anàlisi de la policia com a pilar del capitalisme: militarització, vigilància i repressió sota el discurs de la seguretat.

12 QUAN EL RUMOR
ES FA ARXIU

ESPERANCA PERELLO

La República Democràtica del Congo afronta guerra i crisi humanitària mentre els acords miners prometen estabilitat a la regió.

CONTROL SOCIAL,
UNA EINA DEL CAPITAL

AURORA: COL·LECTIU DE
JOVES REVOLUCIONARIS

L'article analitza l'Estat com a instrument de la burgesia per mantenir el domini capitalista i reprimir l'organització proletària.

13 TRETZE ANYS
D'AUTOESTOP

OKSANA MIMESIS

Experiència personal que reivindica l'autoestop com a pràctica segura i plena de trobades humanes, més enllà de la por mediàtica.

LA SEGURETAT
DE TENIR GARANTITS
ELS DRETS

TOMEU MARTÍ I FLORIT

La seguretat no s'assoleix amb més policia, sinó amb educació, serveis socials i models comunitaris de mediació.

14 PRIVACITAT DIY

RAFEL LLOBET DEIA

En l'era de la intel·ligència artificial i la vigilància massiva, la privacitat s'ha convertit en una forma de resistència creativa. La privacitat DIY proposa estratègies per confondre els sistemes de control.

REALITATS I MITES DEL CONTROL SOCIAL

LLORENÇ GARRIT

Al marge de tota societat organitzada, persisteix una sospita tan antiga com la política mateixa: Hi ha una elit que ens controla? Aquesta pregunta, repetida fins al cansament en discursos conspiratius i en certs sectors crítics de la societat, amaga veritats incòmodes, mites persistents i, sobretot, una estructura psíquica que val la pena analitzar. Sabem que el control social és un fet, almanco des del punt de vista de la teoria, sabem que està estudiada la manera d'influir sobre les persones a través de la publicitat, o simplement utilitzant l'enfocament d'una notícia, creant biaixos conductuals i cognitius als individus receptors, però que hi ha de cert a les grans teories de la conspiració, com la del micro-chip -que ens varen introduir dins les vacunes de la covid- o de les famoses MK-Ultra?

Sigmund Freud, a El malestar a la cultura, advertia que la civilització exigeix la repressió dels impulsos individuals per garantir la convivència. Aquest pacte civilitzador segons Freud —necessari però dolorós— crea una constant tensió entre l'individu i l'ordre social. Aquí, el control social no apareix com una conspiració, sinó com una estructura simbòlica fonamental: és allò que permet la cultura mateixa. El Super-jo, aquesta instància psíquica que internalitza les normes socials, s'erigeix en el primer agent de control.

En conseqüència, es creen uns estaments socials perillosos, ja que el conjunt es veu evocat a crear grups, depenent de la seva afinitat amb les normes establertes o no, és a dir, el control social pot estar present d'una manera molt acusada, però no necessàriament ha de venir impartit per unes castes dominants, sinó que els mateixos ciutadans s'autoregulen per convicció. Aquest punt és el clar exemple de la fina línia que hi ha entre una societat sana i funcional, cohesionada i solidària i.

Una societat dictatorial on els seus propis ciutadans actuen com una mena de policia militar censoradora, on el control social no necessita càmeres ocultes ni elits a l'ombra per operar. Està incrustat a la psique, a la culpa, al deure. Ens controlem a nosaltres mateixos sota la mirada imaginària de l'altre. I aquest altre, sovint, pren la forma d'una autoritat simbòlica: l'Estat, l'Església, la ciència, o —

en temps més recents— els algorismes i les corporacions tecnològiques, capaces de controlar els relats i viralitzar o no pensaments segons les seves necessitats.

Actualment, veiem com abandonem aquesta mena de cohesió social, que Freud trobava indispensable per al benestar general de la societat, per tal d'encaminar la persona cap a un individualisme descarnat. Podríem dir, doncs, que s'obren dos vessants que definarien la situació actual, per un costat tindríem; un intent de destruir la cohesió social, per tal d'afeblir a l'individu, i que així sigui més procliu a ser controlat per les multinacionals, o bé encaminem a l'individu a l'emancipació de la massa i, per tant, a l'alliberació de la persona del control social.

Però, si el control social té les bases estructurals necessàries, per què tanta gent insisteix en la idea d'una elit manipuladora?

Des de la psicoanàlisi lacaniana, podríem entendre això com un fenomen de projecció paranoica. El subjecte, incapaç de tolerar-ne el malestar intern, el projecta cap a una figura externa totpoderosa. Aquesta figura -l'elit- concentra tot el poder, tot el saber i, per tant, tota la culpa. Un altre exemple d'aquest fet, ve vinculat directament amb la creació de déus, l'humà crea individus superiors i justifica qualsevol mal terrenal que, aquests suposats messies, Maitreya, Kalki o Jesús, encara no han "baixat" a la terra per arreglar tot el que ells no es veuen capaços d'arreglar, i gràcies a aquesta excusa troben un relat que les eximeix de tota culpa. Lacan afirmava que "l'inconscient està estructurat com a llenguatge", i dins d'aquest llenguatge hi ha significants privilegiats que organitzen el desig i

el sentit. En molts discursos conspiratius -l'elit- opera com un d'aquests significants donant coherència al que és incoherent i atorgant sentit a un món caòtic. És més fàcil creure que algú ho controla tot a acceptar que vivim en una xarxa de relacions fragmentades, sense centre i sense garanties. De fet, és molt fàcil confondre una conspiració com la que va posar fi a la vida de Juli Cèsar, totalment real, amb una conspiració irreal creada pel factor desconeixement o la mateixa ignorància de l'individu, la nostra capacitat intel·lectual està intrínsecament lligada al vocabulari i la riquesa del llenguatge que posem. Un lèxic ampli permet expressar idees complexes i comprendre conceptes sofisticats, cosa que alhora amplia el nostre abast intel·lectual, sense una correcta educació i un nivell raonable de lectura, quedem exposats a l'ideari més simplista i reduït, d'aquí l'actual singladura terraplanista, que plasma en forma de conspiració un tema superat fa mil anys.

Hi ha, també, un component narcisista a creure en una elit controladora. Si algú ha dissenyat el sistema per manipular-nos, aleshores nosaltres —els "desperta"— som especials per descobrir-ho. En aquest relat, el subjecte es posiciona com a heroi en una narrativa on la majoria roman adormida. Aquesta lògica d'il·luminats versus adormits no només és profundament maniquea, sinó que també reforça un narcisisme que veiem créixer exponencialment als nostres dies.

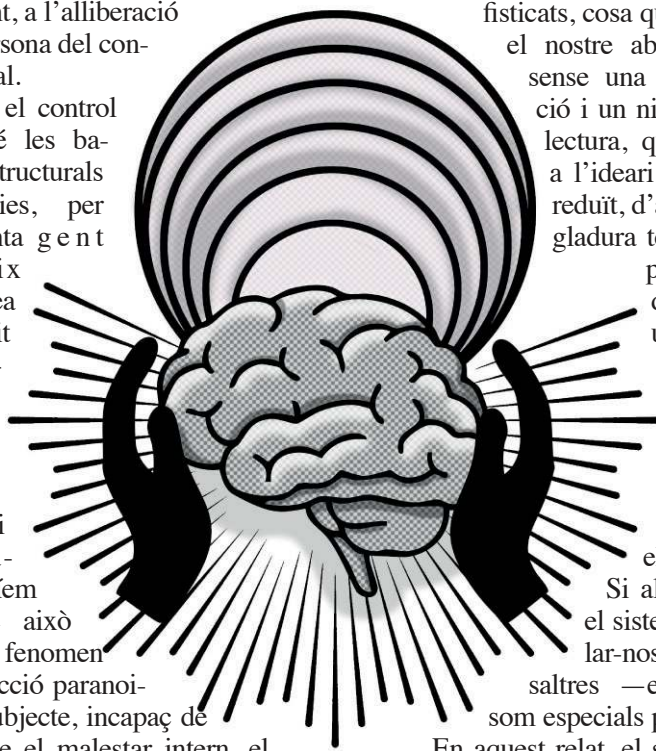
Els mitjans, les xarxes socials i certs influenciadors han capitalitzat aquesta narrativa, no necessàriament perquè hi creguin, sinó perquè ven. El mite del control total respon al desig d'ordre, fins i tot si aquest ordre és opressiu. La idea d'una elit manipuladora esdevé així un producte cultural més, una ficció que entreté, indigna i mobilitza. En molts de casos

veiem com els suports més radicals de nous règims com el de Trump a EEUU o Milei a l'Argentina, són d'aquest tipus d'individu al qual l'algoritme manipula disparant-li la serotonina a cada vídeo recomanat. Al meu cap sempre ve aquella mítica escena de La Taronja Mecànica, on obliguen a Álex (el protagonista) a mirar imatges de violència mentre escolta música clàssica, simbolitzant la pèrdua del lliure albir i la seva transformació en un ésser incapaç de sentir empatia. A diferència de les fantasies conspiratives, el control social real sol ser molt més banal i sistèmic. No requereix un "Gran Germà", sinó d'estructures econòmiques, educatives, tecnològiques i mediàtiques que modelen el desig i la conducta de manera subtil. Michel Foucault parlava de biopolítica i dispositius de poder; avui podríem parlar d'algorismes, la big data i l'economia de l'atenció.

Tot plegat es tradueix en una pregunta inquietant: Fins a quin punt les meves eleccions són lliures? Sempre he contat, que quan era un infant la meva mare a l'hora d'anar a comprar, em deixava triar la roba que jo volia, però el que no vaig descobrir fins arribada una certa edat, és que ella ja havia pre-seleccionat un conjunt limitat de peces, de les quals em donava a elegir la que més m'agradés a mi. La il·lusió d'autonomia en el subjecte modern sovint oculta una submissió voluntària al desig de l'altre; aquest altre, difús, que ens diu què consumir, com viure o què rebutjar.

El control social no és un invent modern ni una conspiració de cambra. És una realitat estructural de la vida en comú. El que sí que pot ser qüestionat és la manera com aquest control s'exerceix. No es tracta de negar l'existència d'elits amb poder desproporcionat, sinó de no convertir-les en figures mítiques que ens eximeixen de responsabilitat tant a nosaltres com a elles mateixes.

Potser el mite més gran no és el d'una elit que ens controla, sinó que estem completament fora d'aquest joc. Perquè el poder que més perdura és aquell que s'exerceix des de dins: des del desig, des del llenguatge, des de la identificació pròpia amb el sistema que diem criticar.

EL CAMDEM BENCH

I EL CONTROL SOCIAL A TRAVÉS DEL DISSENY

MANUEL BAUZA RAMIS

El disseny és una refinada eina de control social. Dic refinada perquè moltes vegades el control social sovint passa desapercebut sota la forma o estètica d'allò que s'ha dissenyat, dissimulant així la cara més fosca del disseny, el de ser emprat com a eina repressiva i de control social.

L'arquitectura hostil, o defensiva, és una tendència del disseny urbà on els espais públics es construeixen o es modifiquen perquè la gent no els faci servir de forma inadequada. És el que alguns sociòlegs descriuen com a "mobiliari amb vocació disciplinària".

L'exemple més clar són les persones sense sostre que són precisament els que més fan servir aquests espais per trobar-se, socialitzar i inclòs viure-hi.

Des del meu punt de vista el "disseny antipersona" Està molt relacionat amb l'aporofòbia, és a dir, el rebuig als pobres o la fòbia a la pobresa.

Tenim ben clar què és l'arquitectura hostil: ens venen al cap ràpidament els punxons col·locats a l'entrada de sucursals bancàries i joieries, les rampes o les barreres metàl·liques als afores de supermercat, o les punxes per evitar els coloms als balcons d'edificis institucionals... El sùmmum d'aquest disseny antipersones serien els reposabraços dels bancs del carrer que eviten allargassi amb el clar objectiu d'allunyar les persones sense sostre o les persones que cerquen a l'espai urbà un lloc on descansar.

El que vull destacar en aquest punt, és la refinació d'aquest element antipersones em sembla molt important destacar la subtilitat en la qual la pràctica del disseny pot condicionar l'acceptació d'elements en un principi antisocials. Com va declarar Steven Semple

al blog Hyperallergic: "El perill del disseny hostil és que és tan insidiós. És tan discret, tan camuflat, que, a menys que sàpigues què és, l'acceptes. I aquesta acceptació cega fa que les coses creixin i es propaguin".

Les coses ben dissenyades són imperceptibles: sembla que sempre hi haguessin estat i es perceben com un element natural dins del paisatge urbà, com quelcom bo, bell i agradable. És el cas del Camden Bench, un banc que va guanyar molts premis a la Gran Bretanya com el del

cions dels seients en lloc de superfície estriada per evitar que algú s'hi estiri, els vorals circulars que impedeixen fer-hi skateboarding i els vorals ondulats per evitar patinar-hi, el revestiment repel·lent de pintura per evitar grafitis, els buits a la base per impedir el robatori de bosses, l'absència d'esquerdes per evitar el tràfic de drogues, o la manca de superfícies planes per impedir l'acumulació de fems.

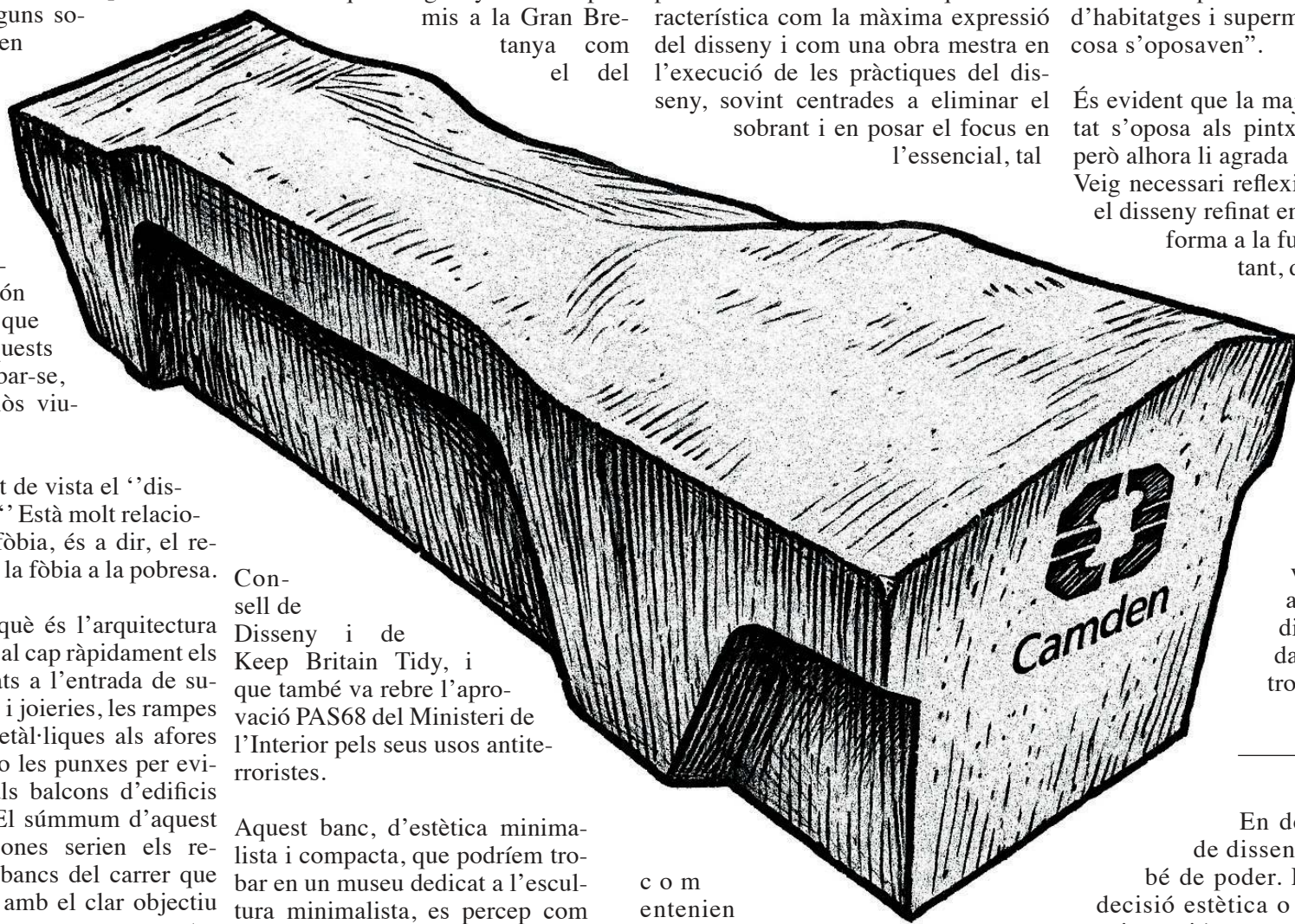
En definitiva, és un banc per seure i prou. Podríem entendre aquesta característica com la màxima expressió del disseny i com una obra mestra en l'execució de les pràctiques del disseny, sovint centrades a eliminar el sobrant i en posar el focus en l'essencial, tal

necessiten assistència o, simplement, trobades socials Fent la vida social al carrer més hostil i afavorint, al cap i a la fi, l'individualisme i la soledat.

L'any 2012, el periodista Tom Foot va fer una sèrie d'entrevistes amb persones que feien servir el banc Camden. "Les persones assegudes al banc mentre menja en un tupper, o bevien un cafè, amb una posició no del tot segura sinó més bé encorbada deien que els agradava. Els semblava diferent de posar claus fora de blocs d'habitatges i supermercats, a la qual cosa s'oposaven".

És evident que la majoria de la societat s'oposa als pintxos antipersones, però alhora li agrada el banc Camden. Veig necessari reflexionar sobre quan el disseny refinat ens fa anteposar la forma a la funcionalitat i, per tant, quan aquest "bon gust" s'utilitza per excloure, segmentar i violentar. Ens hem de plantejar com el disseny condiciona la nostra vida diària i si aquest món està dissenyat per ajudar-nos o per controlar-nos.

En definitiva, parlar de disseny és parlar també de poder. Darrere de cada decisió estètica o funcional hi ha una intenció, una mirada sobre qui és benvingut i qui no, sobre com volem —o com se'ns permet— ocupar l'espai públic. Quan el disseny es posa al servei del control, perd la seva dimensió humana i es converteix en una eina subtil d'exclusió. Per això és fonamental recuperar el sentit crític i tornar a pensar el disseny com una eina d'inclusió, de diàleg i de convivència.

Consell de Disseny i de Keep Britain Tidy, i que també va rebre l'aprovació PAS68 del Ministeri de l'Interior pels seus usos antiterroristes.

Aquest banc, d'estètica minimalista i compacta, que podríem trobar en un museu dedicat a l'escultura minimalista, es percep com una peça bella i estètica dins els corrents de disseny. És, en definitiva, una de les millors mostres del refinament al qual pot arribar el disseny antipersones o l'arquitectura hostil.

El banc està dissenyat amb uns principis i uns objectius molt clars: Que el banc només serveixi per asseure-si. Les diferents direc-

com entenien els impulsors del minimalisme i l'absència de tracció a les segones avantguardes dels anys 60. El Camden Bench és, d'aquesta manera, una obra mestra del que s'anomena arquitectura defensiva. Però aquí vull remarcar el concepte del disseny com eina repressiva, el Camden Bench no només exclou els skaters, grafiters, o homeless, sinó que també exclou famílies, grups socials, persones que

OPINIÓ

AMB L'HELICÒPTER ALS TALONS

JOAQUIM GIBERT FONT

«Es van quedar contemplant les naus.» Així fan mofa els portuguesos de l'intent d'arrest de la família reial per part de les tropes napoleòniques (29-11-1807). I és que el mariscal Jean-Andoche Junot va quedar amb un pam de nas. En l'instant d'accedir al palau de Joao VI, només va poder guaitar, des de la balconada, com el vaixell del monarca i el seguici s'esmunyien solcant les aigües cap al Brasil. El govern de Lisboa havia donat la consigna de no oposar-se a l'entrada dels francesos a la ciutat, els quals militarment eren infinitament superiors. La fugida del rei, en cap cas, va ser una humiliació pels portuguesos, ni quelcom que s'acosti a la covardia. Ans al contrari, fou un gest d'habilitat: una manera de burlar als invasors. L'objectiu dels francesos no era altre que fer presoner el príncep regent. I convertir Portugal en un estat vassall de França.

Si a algú li van tremolar les cames fou a Manuel de Godoy, favorit de Car-

les IV de Castella, quan va signar el tractat de Fontainebleu (27-10-1807), que va permetre el trànsit de les tropes franceses per la península. «On era l'orgull espanyol? Deixar passar un peix gros, com ara la Grande Armée, per menjar-se un peix petit, com el modest exèrcit portuguès, no és això un gest pusil·lànim i poruc?», em diu un documentalista afeccionat. El general Charles de Gaulle va romandre a Londres quan l'exèrcit francès va ser incapaç de plantar cara a les forces armades alemanyes la primavera de 1940 a París. De Gaulle ha passat a la història com un dels líders de la resistència francesa de la Segona Guerra Mundial. Fa bé el tibetà Dalai Lama de viure exiliat a Dharamshala, a l'Índia?

També han estat jugades magistrals els episodis en els quals el president Carles Puigdemont ha esquitllat els seus il·lusos encalçadors. Tot apunta, segons el periodista Quico Sallés, que un dels propòsits de l'Estat espanyol

era evitar la imatge de l'honorable Puigdemont votant el diumenge 1-10-2017: «Impedir el seu vot era deslegítimar el referèndum i un cop fortíssim a la moral independentista.» Això explica la brutalitat policial en el col·legi electoral de St. Julià de Ramis (el Gironès), allà on el president català vota habitualment. Els moviments en l'automòbil oficial del nostre president, acompanyat de la muller, des que va sortir de la llar familiar, eren rigorosament perseguits per la Policia Nacional (espanyola), mitjançant un helicòpter d'aquest cos, que a estones volava a baixa altura. De seguida els escortes van fer desaconsellar al president Puigdemont d'atansar-se a St. Julià i, poc després, van aturar el cotxe oficial en un túnel del Pla de l'Estany, d'uns 50 metres de llargària, en el qual hi havia un segon vehicle oficial de les mateixes característiques.

L'honorable i la primera dama van deixar els mòbils i les tauletes en el

vehicle en el qual havien circulat. I, instants més tard, van sortir del túnel, estirats en els seients de darrere, amb l'altre vehicle. Sallés diu que va entrar en escena una parella de dobles: «una agent morena amb els cabells llargs i un mosso amb el mateix vestit que Puigdemont (...) Van fer veure que el president tornava cap a casa perquè no havia pogut votar.»

Ambdós cotxes van sortir del túnel en direccions oposades. El pilot de l'helicòpter van caure de peus a la galleda: van acaçar el cotxe on hi havia els mòbils. Els capitosts policials i altres autoritats espanyoles es va quedar observant l'helicòpter, des dels monitors de control, convençuts que l'escomesa prosseguia amb èxit. L'estratagema propiciat fou encertadíssima. Atès que, havent declarat universal el cens, el president i la senyora van poder votar en un col·legi electoral de Cornellà de Terri (Pla de l'Estany), sense el brogit de les aspes.

3'75 SEGONS D'ATENCIÓ SOCIAL ALS CONFLICTES

IÑIGO ODRIÓZOLA

Les darreres dades diuen que a TikTok tens 3,75 segons per enganxar algú. 3,75 segons! Menys del que trigues a posar el dit dins del pot de iogurt per comprovar si encara en queda. La nostra atenció ha caigut un 20% en un any i l'engagement ha pujat un 35%. Ens estem tornant addiccions ambulants. Tenim menys paciència però piquem més l'ham. Som com peixos daurats hiperactius: donant voltes a la mateixa peixera, convençuts que a la propera volta hi haurà alguna cosa nova. Quan l'ésser humà es veu a

prop de la mort, accelera. Vols viure, fer aquella trucada pendent, reconciliar-te, saltar en paracaigudes o aprendre japonès. El temps s'acaba i vols apurar-lo. Ara, amb un vídeo vertical de tres segons i mig, ja entrem en mode "vida curta". És com si TikTok hagués col·locat la mort digital a la butxaca. Quan tens la mort al costat, et dona pressa. Quan tens TikTok, també. Però amb música de fons i filtres de gosset. La contradicció és clara: vivim accelerats, però el que realment és bonic és allò lent. Assaborir

un cafè, mirar el fum que puja, escoltar un vinil, caminar sense auriculars i sentir les fulles sota les sabates. Mirar un cargol i entendre que no va lent, som nosaltres que anem massa ràpid. Però posa això a TikTok: ningú arribarà ni al segon 2. Quan aixeca la banya esquerra, ja has fet scroll. Diem que no tenim temps... però passem hores mirant vídeos d'una catifa netejada amb una Karcher. Això sí: només si en els primers segons ja es veu l'escuma. Si triga massa, next. Aquí estem, atrapats entre la mort que ens fa

córrer i la vida que ens demana calma. Entre la urgència d'un vídeo i el plaer de deixar fondre un tros de xocolata a la boca. Entre l'scroll i la contemplació. El drama és aquest: la bellesa sempre ha estat lenta. Un viatge en tren. Una conversa sense rellotge. Una migdiada d'estiu. Però hem decidit que la bellesa ens fa mandra i preferim la dopamina exprés en píndoles de 3,75 segons. Conclusió? Correm per no perdre temps... i al final perdem just el que valia la pena viure lent.

CONDICIONAMENTS PSICO-SOCIALS I COLONITZACIÓ

ANDREU SALOM I MIR

Els estudis i els experiments sobre el condicionament clàssic i operant, segons el qual es pot dur a terme la modificació de la conducta atès els estímuls que hom rebi (els experiments de Pavlov en són un exemple) són una de les claus per entendre psicològicament els canvis en l'actitud dels individus. El psicòleg nord-americà Stanley Milgram, en la dècada dels seixanta, realitzà una sèrie d'investigacions sobre l'obediència a l'autoritat. De primer, Milgram experimentà amb rates, la conducta de les

quals modificava mitjançant descàrregues elèctriques, fins que aquestes interioritzaven quin camí havien de prendre o quin aliment podien menjar i quin no. Posteriorment, a partir dels seus experiments de psicologia social, que realitzà amb voluntaris humans, publicaria el llibre Obediència a l'autoritat (1974), en què exposava la disposició de molts individus a obeir les ordres d'una autoritat encara que poguessin entrar en conflicte amb la seva consciència personal. Les formes d'obediència que es deriven dels

estudis citats es poden extrapolar raonablement als condicionaments i canvis en la conducta i, encara, la consciència, que viuen i pateixen els individus d'un país que ha estat objecte d'una repressió i d'una colonització continuada. La tensió emocional extrema patida pels primers colonitzats d'un territori deixa pas, amb el temps, si l'acció d'ocupació colonial es perllonga, a una interiorització del nou ordre i l'assumpció un posicionament passiu i poc actiu que no genera cap resposta contrària ferma al poder co-

lonitzat, que gradualment va reduint les seves accions punitives extremes. Arribats a aquesta situació, en què hom té ja assumit que no convé fer determinades coses que li pugui suposar dolor, malestar o forta incomoditat, la feina d'anul·lació de les voluntats dels subordinats ja està força enllestida. L'acceptació de la nova organització i l'acomodació, fins i tot identificació, al nou sistema imposat, resta servit, després de segles de lluites i esforços sense resultats positius i amb expectatives de futur realment incertes.

ELS DARRERS ASSASSINATS DE LA DICTADURA

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

Lucila Aragó, una bona amiga valenciana, companya en la lluita per la llibertat i el socialisme, m'envia, setembre de 2000, un sentit manifest tot recordant les darres execucions de la dictadura; em diu que segurament sortirà a la premsa. Juntament amb Lucila, signen l'article altres militants d'aquells anys heroics, la majoria membres del PCE(ml) i del FRAP: Víctor Baeta, Amparo Garrigós, Dolors Catalunya, Àngel Yébenes, Miguel Morata, Alejandro Mayordomo, José Luís Piquer... Diu el document (sota el títol Els darrers afusellats del franquisme): "A primeres hores del dia 27 de setembre de 1975, a Burgos, Cerdanyola i Madrid, foren afusellats cinc joves: José Huberto Baena, Ramón García Sanz i José Luis Sánchez Bravo pertanyien al FRAP; Juan Paredes Manot i Àngel Otaegui eren d'ETA. Fins l'últim moment es van succeir les protestes en molts llocs del món: París, Lisboa, Roma... Alguns governs retiraren les seves delegacions diplomàtiques. Però el franquisme s'afanyava a acabar els seus dies com els havia començat: imposant la seva força a sang i foc.

'Els judicis mancaren de tota garantia legal. Els tribunals estigueren formats per militars amb molta pressa per dictar sentència. La denominada llei antiterrorista, per la qual es va jutjar i executar aquests cinc joves de famílies humils i treballadores, formava part del mateix arsenal de lleis repressives pel qual el règim de Franco va condemnar milers d'obers, sindicalistes i intel·lectuals que en aquells moments lluitaven contra la dictadura.

'Ni les sol·licituds de commutació de condemna, ni les reaccions internacionals obtingueren resposta. Els cinc joves antifranquistes caigueren abatuts pels trets dels escamots d'afusellament. Les penes de mort, que Franco i els seus ministres havien signat, s'executaren. Foren les últimes condemnes a mort d'una dictadura que, ja en fase terminal, es regirava contra aquells que no acceptaven la seva continuïtat, contra els qui des de l'oposició antifranquista lluitaven llavors per la ruptura democràtica i no per una transició pactada, que deixés impune el règim i aquells que el sustentaven.

'Pocs dies després, l'1 d'octubre, des del balcó del Palacio de Oriente Franco, acompanyat dels seus ministres, dels seus generals i del seu successor, per ell mateix designat i aleshores Príncep Joan Carles, i ara actual rei, presidien una de les seves concentracions patriòtiques, un intent d'autoafirmació enfront de les democràcies europees que havien retirat els seus ambaixadors; enfront dels demòcrates que repudiaven aquells recents assassinats; enfront dels que aspiraven a conquerir autèntiques llibertats democràtiques, individuals i col·lectives, per a tots. Només principis democràtics era allò que reivindicaven aquells cinc joves. 'El silenci, que

després va sorgir, del pacte per legitimar la monarquia amb una constitució, retallada i vigilada, a canvi de la legalització dels partits, va impedir a posteriori que es revisessin les condemnes a mort. I encara continua pendent ara, en el temps que Pinochet -que llavors compartia amb Franco poder i ideologia- o els militars argentins de "la Junta", estan ja seguts en el banc dels acusats. Aquella "Espanya del borrón y cuenta nueva" continua essent la mateixa d'ara que impedeix la rehabilitació de lluitadors demòcrates com Julián Grimau, Puig Antich i tants d'altres que, com els cinc joves del 75, van ser els autèntics continuadors de la resistència al franquisme.

'Han passat vint-i-cinc anys. Avui, aquells companys, afusellats al trencar l'alba del 27 de setembre de 1975, podrien estar amb nosaltres, xerrant sobre aquells temps i continuant treballant per un món més just i lliure. Però foren condemnats a mort i afusellats. Ells, com tanta gent, homes i dones que patiren tortures, anys de presó, exilis... cercant camins de llibertat, han sigut, són, la sal de la terra. Sense ells, tal vegada, el pragmatisme de "el possible" hauria sigut un etern mur de contenció. 'José Humberto Baena, Ramón García Sanz, José Luis Sánchez Bravo, Juan Paredes Manot, Àngel Otaegui... no us oblidem. València, 14 de setembre del 2000."

Per uns moments, llegint el manifest de Lucila Aragó em venen a la memòria munió de records, la presència dels darrers antifeixistes assassinats per la dictadura. He pensat en aquelles tètriques setmanes de 1975, la desesperança per provar de salvar les seves vides. Les pintades en la nit, les repartides clandestines de fulls, tot allò que volia expressar la nostra indignada protesta. Nits vora la ràdio escoltant les emissores estrangeres que informaven de mobilitzacions arreu de l'Estat i a l'estranger. A Lisboa, els manifestants, indignats, assaltaven i cremaven l'ambaixada franquista... Milers i milers d'antifranquistes visquérem, sense dormir, en tensió, la nit més llarga dels darrers anys de la dictadura. Tothom pendent d'un darrer gest (que mai no va arribar): l'anul·lació de les penes de mort per part del vell i decrepit general assassí. Ràdio París, la BBC de Londres, les emissores d'un Portugal ja lliure, alliberat del feixisme, informaven de manifestacions populars a Madrid, a Euskadi (amb una vaga general de més de dos-cents mil treballadors), a Catalunya (només a la SEAT hi ha assemblees amb més de deu mil obrers).

El mateix dia 27 hi ha enfrontaments amb la policia a les Rambles de Barcelona, a Sabadell, Terrassa, Badalona, Santa Coloma, Vic, Cerdanyola... València, Vigo, Ourense... Les anècdotes de solidaritat són infinites. Entre els centenars i centenars d'accions de protesta contra els crims

del règim de Franco cal recordar (per copiar l'amplària de la indignació popular) que els jugadors de futbol A. Aguirre i Sergio Manzanera sortien a jugar un partit de primera divisió amb roba de dol. Van ser immediatament detinguts per a policia. A Burgos, les forces repressives hagueren de tancar la fàbrica Firestone...

El PCE, com sempre, es desmarcà de les grans manifestacions de solidaritat amb els condemnats a mort pel feixisme. Com explica a la perfecció un conegut assaig que analitza els anys de la dictadura, el llibre FRAP: 27 de septiembre de 1975 (Vanguardia Obrera, 1985) en el capítol "Intentos desesperados del PCE y del PSOE para boicotear las movilizaciones" (pàgines 195-198): "La dirección del PCE comprometida en la maniobra por las alturas con sectores de la oligarquía y de la derecha para efectuar la transición monárquica, y queriéndose desmarcar abiertamente de las organizaciones revolucionarias para no asustar a sus compinches, impartió la orden a sus afiliados de boicotear y oponerse a las movilizaciones contra los Consejos de Guerra, las penas de muerte y contra los fusilamientos, utilizando el argumento de que las acciones del FRAP eran 'terroristas' y hacían el juego a la derecha.

'El Comité Ejecutivo del PCE publicó una declaración en la que se decía textualmente que 'el PCE condena con todas sus fuerzas una vez más, estos métodos terroristas' y el señor Santiago Carrillo, por entonces secretario de esa organización y en nombre de todos los que por entonces la compartían (Gallego, Azcárate, Romero Marín, López Raimundo, Sánchez Montero, etc), hizo unas declaraciones al periódico italiano L'Europeo en la que dijo: 'yo no comprendo ni a los vascos ni a los guerrilleros del FRAP' y añadió sobre las acciones armadas [contra el feixisme] "(A quién sirven?, ¿a quién sino al gobierno y a la policía? En algunos casos pienso si esto no será obra del gobierno, de la policía...".

'Esta es la posición que mantuvo oficialmente Mundo Obrero que, por ejemplo, en un artículo de Carrillo en la segunda semana de septiembre, decía, refiriéndose al FRAP: 'Tenemos que condenar sin ninguna vacilación ese terrorismo'...

'Esta actitud tuvo sus repercusiones en diverso sentido. Ya se ha visto el boicot que organizaron los abogados del PCE a la hora de defender a militantes del FRAP en los Consejos de Guerra. También en las reuniones de fuerzas [políticas] intentaron oponerse a las movilizaciones... en muchas ocasiones, la actividad de zapa de los revisionistas del PCE contribuyó a sembrar la confusión, a desorientar a sectores populares, a impedir que se movilizasen para salvar la vida a los luchadores antifascistas condenados a muerte. Pero

en ese boicot, no sólo participaron los revisionistas del PCE... la llamada 'Junta Democrática' que dirigía el PCE y la llamada 'Convergencia' o 'Plataforma' encabezada por el PSOE, hicieron una declaración conjunta el 18 de septiembre [de 1975]: en ella no había ni una sola palabra contra las penas de muerte".

És el mateix que s'esdevingué durant l'assassinat (un any abans) del revolucionari anarquista català Salvador Puig Antich. Tampoc el carrillisme volgué fer res en favor del jove antifeixista. I a Palma, record a la perfecció els problemes que tengué la meua bona amiga Lieta López, l'esposa de l'home que va ser l'ànima de la resistència cultural antifranquista en temps de la dictadura, en Jaume Adrover. Lieta ser detinguda i acusada falsament de ser una "peligrosa terrorista"... pel simple fet d'haver-hi a casa seva unes cartes de l'escriptor Alfonso Sastre! Lieta López no obtengué en cap moment la normal solidaritat que hauria d'haver trobat entre les forces de l'oposició, especialment el PCE a les Illes. Misèries que tothom ja coneix: ganes d'arribar al poder al preu que sigui, malgrat fos deixant sols, davant els murs d'execució, els joves més valents de la generació dels anys setanta! La indiferència del carrillisme i la socialdemocràcia enfront dels darrers crims del feixisme no aturà, emperò, les mobilitzacions populars ni a l'Estat espanyol ni a la resta del món. De Londres a Pequín, de Marsella al Japó, de Lisboa a l'Havana, de Xile als EUA, de Berlín a Milà, arreu la gent va sortir al carrer en un intent desesperat de salvar la vida dels cinc revolucionaris que havien estat condemnats a mort en infames consells de guerra sense cap garantia legal. París, Marsella, Tolosa de Llenguadoc, eren flames enceses, guspies solidàries en la llarga nit del 27 de setembre de 1975. A Suècia, Itàlia, Alemanya, Bèlgica, Suïssa, els Països Baixos... al Canadà i a Veneçuela hi hagué concentracions massives de manifestants i provatures d'assalt a les ambaixades de la dictadura (com la que s'esdevingué a Lisboa).

Es evident que si PCE i PSOE no haguessin estat fermats de mans i peus al franquisme reciclat haurien pogut (actuant conjuntament amb les altres forces d'esquerra) bastir un ampli moviment de resistència antifeixista. L'esforç unitari antirepressiu hauria servit per a colpejar fort la dictadura en el camí en el camí d'avançar envers la república i el socialisme. Però no era aquesta la voluntat dels dirigents del PCE i del PSOE. La direcció que havien escollit, des de feina molt de temps, no era el de la lluita conseqüent contra el feixisme; ben al contrari: la seva funció era precisament ajudar la burgesia a aturar l'onada revolucionària que durant la transició colpejava el sistema i posava en perill la maniobra del capitalisme espanyol: canviar alguna per a deixar l'essencial del règim sorgit de la victòria reaccionària de 1939.

ENTREVISTA AMB L'ARTISTA I ESCRIPTOR JOAN FONTCUBERTA

Vostè ha afirmat que “la fotografia menteix sempre”. Estava la mentida ja a la llavor de la fotografia? I en aquest sentit, la ficció és realment contrària a la realitat?

Em refereixo al concepte de mentida en sentit extramoral, que seria el que correspon a l'àmbit del llenguatge. Picasso deia “l'art és un mentida que ens permet dir la veritat”. Les manifestacions de llenguatge, és a dir, les paraules i les imatges, ens permeten abordar la realitat però no són la realitat mateixa, s'hi superposen, són ficcions que ens fan de pont. La ficció no és el contrari de la realitat sinó el seu portal d'accés. Si desapareix la ficció, la realitat ens resulta inaccessible. En el meu últim llibre, *Lliçons de coses: la fotografia que es revela rebel·la* (Arcàdia, 2025), explico que la fotografia ha acabat sortint de l'armari i reconeix per fi la seva veritable naturalesa d'il·lusió. Em refereixo al concepte de mentida en sentit extramoral, que seria el que correspon a l'àmbit del llenguatge. Picasso deia “l'art és un mentida que ens permet dir la veritat”. Les manifestacions de llenguatge, és a dir, les paraules i les imatges, ens permeten abordar la realitat però no són la realitat mateixa, s'hi superposen, són ficcions que ens fan de pont. La ficció no és el contrari de la realitat sinó el seu portal d'accés. Si desapareix la ficció, la realitat ens resulta inaccessible. En el meu últim llibre, *Lliçons de coses: la fotografia que es revela rebel·la* (Arcàdia, 2025), explico que la fotografia ha acabat sortint de l'armari i reconeix per fi la seva veritable naturalesa d'il·lusió.

Projectes com Fauna o Sputnik juguen amb l'engany i la credulitat de l'espectador. Es poden llegir com una crítica anticipada a la manipulació de la informació i al control mediàtic?

Tot el meu treball parteix d'una crítica del llenguatge i de les formes de representació. “Fauna” és dels anys 1980's i “Sputnik” del 1990's, i aleshores m'in-

teressava fer palès també els sistemes d'autoritat que operen en la transmissió d'informació i de coneixement. La fotografia, per exemple, no feia de mirall del món d'una manera neutra sinó que introduïa un carisma de versemblança que s'imposava a l'espectador. L'estratègia consistia, doncs, en proposar fakes no amb ànim d'enganyar sinó, tot el contrari, per evidenciar de forma pedagògica els mecanismes de l'engany, i per tant, la desactivació de la seva autoritat.

A Googlegrames treballa amb imatges extretes de la xarxa. Com interpreta aquest flux massiu d'imatges personals i col·lectives en termes de vigilància, seguretat i control social?

El primer és entendre que no hi ha un sol Quan vaig començar els Googlegrames m'interessava el fet que la xarxa s'hagués convertit en el gran arxiu planetari on es disposa la nostra memòria col·lectiva. Les imatges que hi aboquem són rastres de nosaltres mateixos, als quals accedim a través de paraules de cerca. Això em permetia incidir en les aliances i conflictes entre text i experiència visual. Però sobretot Googlegrames desemmascarava Internet com un immens panòptic: tot queda enregistrat, tot és susceptible de ser recombinat, classificat, explotat. Internet havia de ser una mena de noosfera, un espai on compartir tot la intel·ligència humana. La paradoxa és que el que va néixer com un espai de llibertat i de participació democràtica ha acabat esdevenint un mecanisme de control. L'ull de Google veu més i més lluny que l'ull de Big Brother.

Què és exactament el “capitalisme de les imatges”?

Les imatges han esdevingut la principal mercaderia. Funcionen com a moneda i com a arma. En la incommensurable massificació d'imatges, que a mi m'agrada tractar-la de diarrea, la fotografia i els mitjans visuals han deixat de ser només formes de representació per convertir-se en matèria primera d'un

sistema econòmic. Igual que el petroli o el silici, són avui un recurs explorable: es fabriquen, es distribueixen, es consumeixen i es mercantilitzen. El capitalisme de les imatges és, doncs, aquest règim en què les imatges no només reflecteixen el món, sinó que el gestionen i en decideixen la governança: determinen desitjos, comportaments i opinions col·lectives.

Si el segle XIX fou l'època del capital industrial i el segle XX del capital financer, el nostre temps és el de l'explotació massiva de la imatge com a valor econòmic i com a dispositiu de control.

Encara podem definir la fotografia només com un art? O avui dia és, més aviat, una eina política, social o tecnològica?

Mai m'ha semblat adequat reduir la fotografia al domini de l'art, que és una província esquifida de la cultura visual. La fotografia ens ofereix una manera de pensar el món en imatges, és una força que nodreix la nostra sensibilitat i formateja els nostres esperits. Té per tant una projecció d'ordre epistemològic, ideològic i polític.

Quin paper pot jugar l'art —i la fotografia en particular— a l'hora de qüestionar o subvertir aquests mecanismes de poder i vigilància?

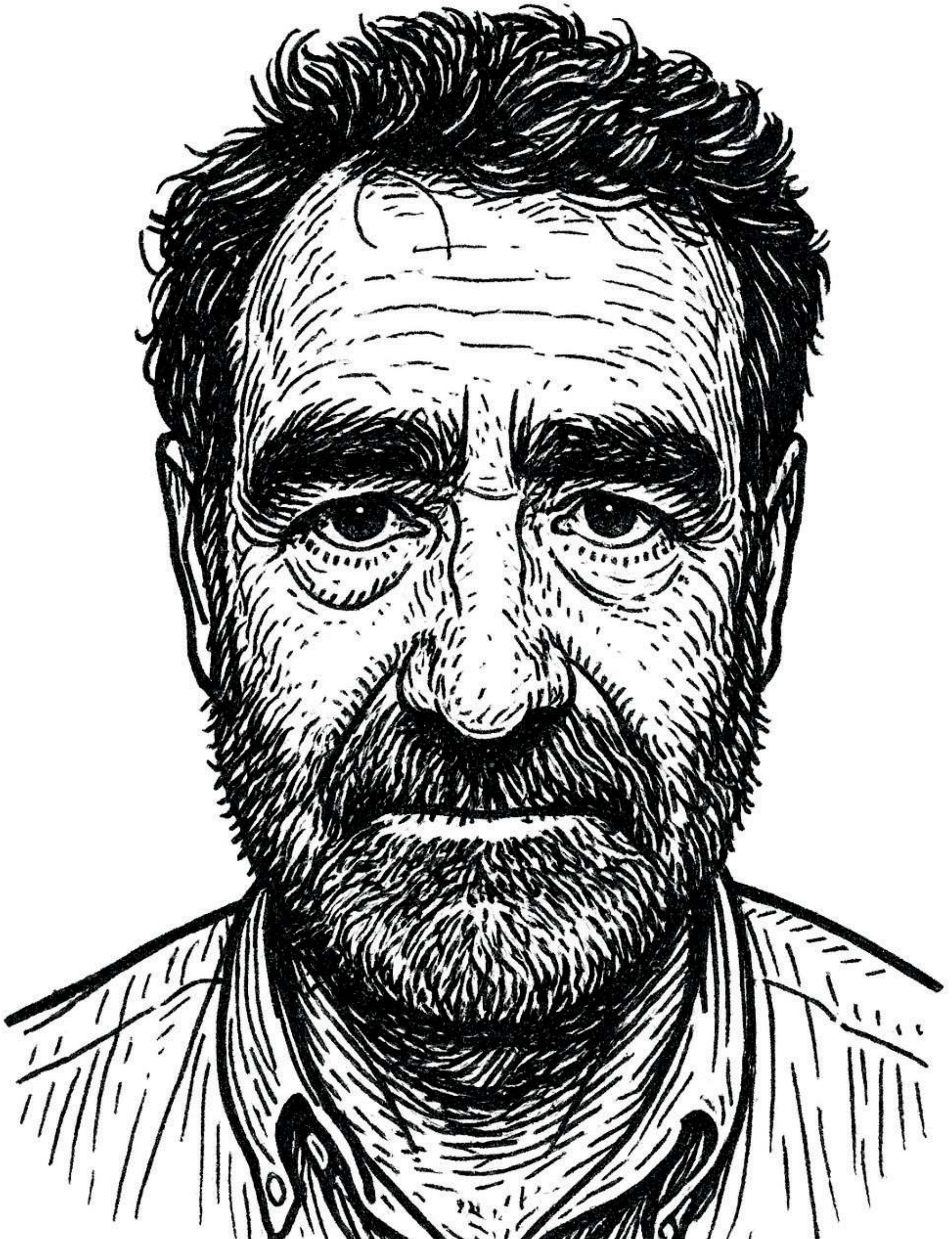
El seu paper és molt modest. Poden ser eines d'un activisme social i polític, però insisteixo que el seu abast és limitat. Com a màxim poden alertar-nos de determinades situacions i crear estats de consciència. Llavors la seva funció és més que res testimonial. L'art no fa la revolució però potser en prepara el clima propici. Serge Daney, director de la revista *Cahiers de Cinema* deia “una causa sense imatges no només és una causa ignorada, és una causa perduda”.

Per què creu que actualment no emergeixen fotografies icòniques d'aquelles que perduren generacions? L'abundància d'imatges, més que preservar la memòria, podria estar afavorint l'oblit?

Quan tot és visible, res no destaca. Quan tot és memorable, la memòria col·lapsa. La hipervisibilitat ens condemna a la ceguera. Les instantànies icòniques del segle XX —el milicià mort de Capa, el xampinyó atòmic, la nena del napalm al Vietnam, l'home a la Lluna, etc.— es feien indelebles perquè eren escasses i l'ecosistema mediàtic les consagrava. Avui, en canvi, la circulació és tan accelerada que el temps d'atenció és efímer: una imatge impacta un dia i l'endemà ja ha estat desplaçada per un altra. El resultat és que les imatges no fixen la memòria, sinó que la dissolen en un present perpetu i fragmentat. Potser el tret simptomàtic del nostre temps no és el consens sobre unes imatges icòniques, sinó la seva absència: la constatació que la memòria visual ja no s'articula a partir de símbols compartits, sinó d'infinites microrelats personals que s'esvaeixen en l'oblit digital. És una de les conseqüències, en la meua opinió, de la immersió en la postfotografia.

Com veu l'evolució de la relació entre imatge, llibertat i seguretat en les pròximes dècades? Podem imaginar resistències possibles dins d'aquest ecosistema visual?

La mateixa càmera que ens permet denunciar una injustícia és la que també vigila els nostres moviments. El futur es jugarà en aquest doble fil: emancipació i submissió. La fotografia satèl·lital, les tecnologies de reconeixement facial, la intel·ligència artificial o la biometria convertiran les imatges en codis de seguretat que administraran drets i restriccions. Però confio en que la responsabilitat crítica i la creativitat segueixin trobant escletxes en les estructures coercitives que ens envolten. Les estratègies de subversió com el camuflatge, l'anonimat, la saturació, la paròdia, el hacktivisme visual, l'apropiacionisme, el fact-checking i d'altres seran valuosos recursos de combat en la guerra de les imatges que se s'apropa. Però el més important serà disposar d'escamots amb la moral alta i ben entrenats, i per això la principal inversió ha de ser l'educativa.

LLIBERTAT VS. SEGURETAT

CARTOGRAFIA DE LA HIPERVIGILANCIA, DE L'ESPIONATGE GLOBAL AL XAT CONTROL

MARIA OLIVER

Ens parlen de seguretat com si fos un refugi, però massa sovint esdevé una gàbia invisible. En nom de protegir-nos, es multipliquen fronteres, càmeres, bases de dades i lleis que vigilen cada pas i cada paraula amb el suport de les tecnologies més sofisticades. La por es converteix en pretext, i allò que es presenta com a cura acaba sent limitació.

El llenguatge de la seguretat s'ha normalitzat fins al punt que acceptam la vigilància com si fos inevitable, gairebé com el tribut obligat per sentir-nos protegits. El que s'observa a Europa i a l'Estat espanyol s'inscriu en una tendència mundial de vigilància creixent. Cal preguntar-nos: quina seguretat volem? Vigilància global i països tercers A escala mundial, el sistema ECHELON, gestionat per l'Agència Nacional de Seguretat dels EUA (NSA), és la xarxa d'espionatge més coneguda. Gràcies a Snowden sabem que intercepta trucades, correus, imatges i dades financeres, recollint metadades com ara hora, lloc o adreça IP, i permet supervisar xarxes socials i transaccions bancàries.

Als EUA, la hipervigilància tecnològica s'ha institucionalitzat, reforçant biaixos racials i de classe en l'accés a la informació i la persecució policial. Israel ha desenvolupat programes com Pegasus i Candiru, capaçs d'infiltrar dispositius mòbils i ordinadors per accedir a missatges, localització, càmeres i micròfons. La Xina ha anat més enllà amb el seu sistema de crèdit social, que puntua els ciutadans segons el seu comportament i pot limitar els seus drets. Aquests exemples mostren com la vigilància es globalitza, amb tecnologies i pràctiques que traspasa fronteres i es repliquen a Europa. A més, la minerització de dades i l'explotació massiva de perfils socials per empreses privades ha creat un mercat global de control social.

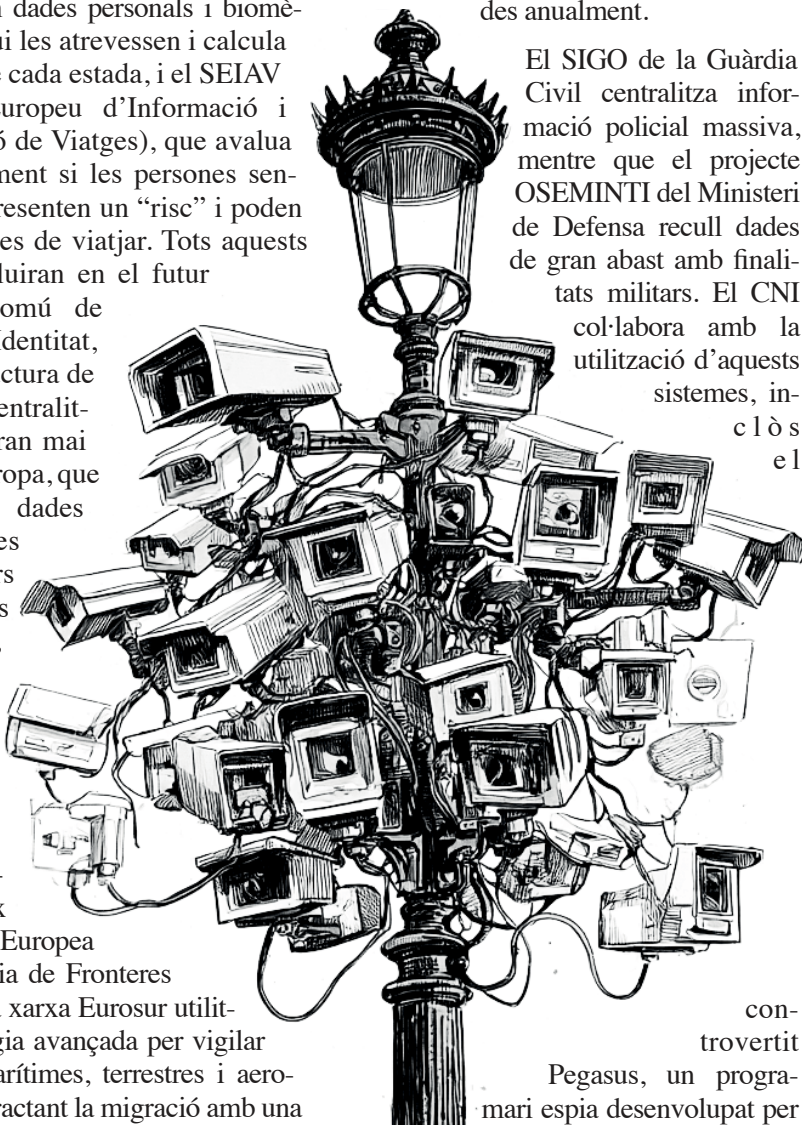
Els dispositius quotidians connectats, aplicacions mòbils i xarxes socials recullen informació que, agregada i processada amb algorismes d'intel·ligència artificial, permet predir comportaments i influir decisions polítiques o comercials. La Unió Europea: un entramat de vigilància La UE ha creat un conjunt de bases de dades i sistemes que integren informació sobre ciutadans i residents. El Reglament d'Identitat Digital Europea (DAS2) establirà una aplicació d'iden-

tificació reconeguda a tots els Estats membres de la UE, que contindrà dades personals i documents oficials —com DNI, passaport, carnet de conduir, títols acadèmics, dades bancàries o historial mèdic— permetent fer des del mòbil tot tipus de tràmits administratius i privats entre qualsevol dels països membres. El Prüm II permet l'intercanvi d'informació biomètrica (ADN, empremtes, reconeixement facial) entre estats membres, facilitant consultes policials coordinades. Aquestes mesures se sumen a bases ja existents: ECRIS (antecedents penals), EPRIS (consultes prospectives sobre persones sospitoses o vigilades), i SIS II (Schengen Information System), una base de dades d'Europol que controla entrades, sortides i alertes sobre persones i objectes en tots els estats Schengen.

Altres sistemes inclouen VIS (visats), Eurodac (persones que han sol·licitat asil o han intentat entrar a la UE de manera irregular), i els més recents, el SES (Sistema d'Entrada i Sortida), pel que fronteres automatitzades registren i emmagatzemen dades personals i biomètriques de qui les atrevesen i calcula la durada de cada estada, i el SEIAV (Sistema Europeu d'Informació i Autorització de Viatges), que avalua automàticament si les persones sense visat representen un "risc" i poden ser impedides de viatjar. Tots aquests fitxers confluiran en el futur Registre Comú de Dades d'Identitat, la infraestructura de vigilància centralitzada més gran mai creada a Europa, que acumularà dades biomètriques de centenars de milions de persones, accessibles immediatament a agències de migració, cossos policials i Interpol. Frontex (Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes) i la xarxa Eurosur utilitzen tecnologia avançada per vigilar fronteres marítimes, terrestres i aeroportuàries, tractant la migració amb una

lògica de guerra. Drons, radars, sensors i sistemes de reconeixement patrullen fronteres sense necessitat d'intervenció directa, mentre que la informació recopilada s'envia en temps real a centres de control. També s'encarreguen del registre de dades biomètriques en entrades habilitades, com aeroports, de tots els viatgers majors de 6 anys, i de coordinar operacions de deportació i hotspots. Aquesta estructura converteix la gestió de fronteres en un exercici tecnològic i militaritzat de control sobre poblacions considerades "sospitoses" per la seva procedència. Per al 2027, Frontex disposarà d'una guàrdia permanent "Standing Corps" de 10.000 agents armats, amb possible capacitat d'actuar a tot l'espai Schengen sense necessitat de consentiment dels països on operin. Vigilància a l'Estat espanyol Espanya ha desenvolupat sistemes propis amb un alt grau de concentració de dades. El SITEL, regulat per l'art. 588 de la Llei d'Enjudiciament Criminal, permet la intervenció legal de comunicacions, amb més d'un milió de línies telefòniques intervingudes anualment.

El SIGO de la Guàrdia Civil centralitza informació policial massiva, mentre que el projecte OSEMINTI del Ministeri de Defensa recull dades de gran abast amb finalitats militars. El CNI col·labora amb la utilització d'aquests sistemes, inclos el

control de Pegasus, un programari espia desenvolupat per

l'empresa israeliana NSO Group per vendre exclusivament a governs sota supervisió del Ministeri de Defensa d'Israel. L'escàndol internacional per l'ús massiu de Pegasus va esclatar el 2021 gràcies a les investigacions de Forbidden Stories, Citizen Lab i Amnistia Internacional, que van revelar que almenys 50.000 telèfons en més de cinquanta països havien estat infectats. A Espanya, Pegasus s'ha utilitzat per espionar activistes i polítics catalans entre 2017 i 2020, segons informes de Citizen Lab i del Parlament Europeu.

A més, Espanya és el sisè país europeu amb més càmeres de videovigilància, i durant la COVID-19 es van desplegar drons per controlar la mobilitat ciutadana. Xat control 2.0 Un dels debats més recents és el de l'anomenat Xat Control 2.0, una proposta europea que permetria escanejar de manera massiva i automatitzada les comunicacions digitals privades per prevenir delictes. Es tracta d'una mesura que elimina per complet la intimitat en l'àmbit digital. Cap a un estat d'excepció permanent?

El 2023, la UE va aprovar la Llei Europea d'Intel·ligència Artificial, que classifica els sistemes segons el risc: usos prohibits (puntuació ciutadana, manipulació d'opinions, reconeixement d'emocions en escoles o empreses), usos d'alt risc (identificació biomètrica remota, vigilància de treballadors i estudiants) i usos de risc limitat o nul. Tanmateix, les excepcions per a policia i control de fronteres permeten aplicacions que, teòricament, haurien de ser restringides, i la supervisió recau en els estats membres, generant dubtes sobre l'ús —o abús— que se'n fa. Les constants polítiques d'excepció contribueixen a instaurar un marc legal paral·lel, un estat d'excepció continu, on la lògica del "combat contra l'enemic" i la promesa de seguretat legitimen una vigilància sense límits.

Així, els drets fonamentals de la privacitat i la llibertat s'erosionen progressivament i passen a ser percebuts com a privilegis condicionals. Qui vigila els qui vigilen? A qui protegeixen realment aquestes polítiques de protecció? Fins a quin punt estem disposats a renunciar a la nostra llibertat a canvi d'una protecció que, massa sovint, és més il·lusòria que real?

ROBOCOPITZACIÓ, BUROREPRESSIÓ?

LES NECESSITATS POLICIALES DE L'ESTAT EN TEMPS DE CRISI CAPITALISTA

TONI GRANXI

La darrera notícia sobre la qüestió policial a Mallorca, la decisió de Cort de fer una comissaria a l'antic Metropolitan (segons els veïnats, s'havia de destinar en exclusiva a pal·liar la manca d'espais sociosanitaris de Pere Garau), sumada al projecte de macrocomplex policial al parc de les Estacions, és una altra evidència local de les necessitats globals de l'Estat capitalista en temps de crisi, centrades en l'autoritarisme.

La incapacitat neoliberal de generar consensos estables es tradueix, també aquí, en la militarització policial i en la creixent inversió en efectius –les Balears ha superat el seu màxim d'agents estatals, 3.900, i el 2023 s'amplià el nombre de locals, que n'hi suma 3.000–. Tecnològicament, la proliferació de sistemes de videovigilància i intel·ligència artificial és palpable. Així mateix, la realitat robocòpica es veu reforçada amb sistemes d'infiltració policials per mitjà dels serveis públics (socials i educatius inclosos), el vigilantisme de balcó potenciat durant la pandèmia i l'espionatge de moviments socials.

Però la policia manté mecanismes d'hegemonia, reblats amb lleis que assegurin la discreció i el càstig burocràtics, com la Llei Mordassa o ordenances molt restrictives en matèria de drets polítics com l'aprovada pel PP-VOX a Palma. Triomfa l'urbanisme preventiu i el sindicalisme policial escala a moviment de pressió política, cada cop més feixistitzat. Al fons de l'equació, un vell conegut: el trampolí ideològic de la "inseguretat", sempre a mà del capital. Por, individualisme, sospita, racisme, guerra al pobre. Els fills dels obrers són criminals; els policies, herois. Ho advertí Mike Davis a Más allá de Balde Runner: la militarització del paisatge és sinònim de polarització, proletarització i exclusió.

Aquí vull presentar dues lectures que interroguen aquest context i les dimensions buro-tècniques que fan aparèixer la repressió com un afer de "gestió i convivència" i no de lluita de classes. La primera, Maderos, chusa y orden social (2022), de M. Neocleous, ens introdueix a la màxima marxiana segons la qual «el secret recòndit de la democràcia liberal, la clau de volta oculta que sosté l'ordre burgès, és el poder policial». A parer seu, qui diu policial diu militar, dues cares d'una sola moneda: així ho mostren les narratives de guerra habituals al discurs policial; també, els orígens de la forma policial moderna, al segle XIX: les milícies que perseguïen esclaus fugats als EUA i el cos encarregat de la guerra colonial a Irlanda, el Royal Irish Constabulary. A banda de seguir l'evolució paral·lela de capitalisme i policia, el llibre apunta que, més enllà de la qüestió tecnològica, hi ha dos àmbits hegemònics que expliquen com s'ho fa la policia per fer creure que és indispensable per la vida social. El primer té relació amb el procés de naturalització dels interessos de classe que duu a terme l'Estat mitjançant les institucions. Per entendre aquest mite policial, hem d'entendre la policia en relació amb el conjunt estatal, no com a cos aïllat. De fet, la seva definició ac-

tual és equiparable a la noció "allargada" d'Estat que proposa Gramsci: enllà de la institució, es projecta sobre la societat civil per tutelar el domini de la classe dirigent. Lluny de ser un fet natural, respon a una necessitat concreta de la societat burgesa, assentada en la propietat privada i l'acumulació capitalista. Per tant, la policia és un agent cabdal en la reproducció d'una classe treballadora desposseïda i sotmesa al treball assalariat. Aquesta realitat proactiva, expansiva, ens duu al segon àmbit: el revestiment de la pràctica policial amb nocions de bé comú i interès general, que presenten les "necessitats" del poder en termes de "llibertat", tornant a Gramsci. En la seva cara ideològica, l'argument que la policia garanteix la seguretat i la democràcia –com afirmen codis i normes burocràtiques que, paradoxalment, s'empren per silenciar-la– emmascara els interessos de classe de l'Estat. I quan apareixen exemples que indiquen el contrari, només ha d'invertir l'argumentari per presentar-se com un ens fal·lible, però en constant reforma i democratització.

Enfront de la trampa, Neocleous recorda que, a la pràctica, el poder policial no es regeix per l'aplicació de marcs o reformes jurídiques, sinó per la seva transgressió a conveniència; és una forma d'administració política que prioritza les necessitats de l'ordre (capitalista) abans que la legalitat.

La segona lectura és Qué hace la policía y cómo acabar con ella (P. Rocher, 2022). Partint dels paràmetres de Neocleous –que el domini de classe capi-

talista no és imaginable sense policia–, aprofundeix en la raó policial, ara també des de la tècnica, i mostra les relacions entre forma policial i necessitat estatal. Explica que, fins ara, les millores tecnològiques s'han destinat sobretot a neutralitzar (en el sentit de despol·litzar) les actuacions dels agents, rebaixant el gruix de repressió als carrers per exercir-la de manera més opaca, individualitzada, mitjançant càmeres i processos administratius. Però per molt que s'imposi el mite de la visió tècnica i neutra de la policia, l'auge de la burorepressió exhibeix que les prioritats de tot "bon servei policial" tenen més a veure amb el reforçament de la discrecionalitat i la vigilància que amb la cura social.

Des d'instàncies policials se'ns diu que la millora tècnica, gràfica i robòtica de la seva tasca beneficia la seguretat col·lectiva. En canvi, Rocher apunta que ha estat el principal impuls de penetració social de la policia, emprat per economitjar la repressió i fer-la menys visible, però no menor. Veim com l'augment de permisos i artefactes per recollir dades facials i biomètriques han refermat el valor de veritat del relat policial, gairebé mai el de qui pateix abusos per part d'agents. D'altra banda, la data algorítmica que empra la policia per fer controls preventius, aparentment científica i neutral, també reproduïx mites i representacions dominants (classistes, racistes). Això comporta que ja no sols es criminalitzin els comportaments, sinó també la mera presència física al carrer a partir d'estereotips com el nivell de renda, el color de pell, etc. Segons l'autor, la ideologia securitària sumada als mitjans tecnopolicials cerquen "anticipar la violència"; és a dir, imaginar excuses per apujar el control social i escanyar la protesta contra el sistema.

Per acabar, cal deixar clar que no són ni les lleis més restrictives ni la tecnologia per si sola el que emmotlla una policia cada vegada més repressiva i mobilitzada contra la classe treballadora. És l'Estat, per mitjà de la mateixa institució policial, entre d'altres, que fomenta aquest model a través del dret, però sobretot de la ideologia. Si la policia esdevé vector de dretanització social no és perquè faci un ús més intensiu de càmeres o depengui d'un govern o l'altre, sinó perquè es troba íntimament vinculada a les necessitats estructurals de l'Estat, més en temps de crisi capitalista. Els autors, com qui firma aquest text, coincideixen a l'hora d'explicitar que l'única manera de combatre aquesta tendència autoritària és superar el capitalisme com a sistema i la seva funció policial. No hi ha efectius de policia a l'horitzó comunista.

QUAN EL RUMOR ES FA ARXIU

ESPERANÇA PERELLO

Des de sempre, viure en societat ha significat viure sota la mirada dels altres. La psicologia social mostra fins a quin punt el nostre comportament s'ajusta al que percebem al voltant: imitam expressions, gestos, tons de veu. És un mecanisme bàsic que afavoreix la cohesió i la pertinença. A més de la imitació, hi ha un altre mecanisme fonamental: l'adaptació a les normes socials. Actuem d'acord amb regles que defineixen què és acceptable i què no en cada context. Algunes són legals, d'altres convencions, i totes tenen en comú que faciliten la cooperació i eviten el conflicte. El psicòleg Muzafer Sherif ja va mostrar als anys trenta que les persones creen i segueixen normes col·lectives fins i tot en situacions noves. I, com assenyalava Baumeister, la necessitat de pertinença és tan poderosa que preferim conformar-nos abans que quedar exclosos.

Travesses el carrer amb pressa, ensopagues i caus dins un bassiot. Més que el mal o la roba xopa, és la sensació d'haver quedat exposada la que encén les alertes. Alces la vista: una càmera al semàfor, al cap de cantó l'ull vermell del caixer del banc i diverses persones amb el telèfon a la mà a l'aturada del bus. Viure sota l'escrutini dels altres no és nou; el que ha canviat és que les mirades ja no són efímeres. Qualsevol fet pot quedar registrat i circular indefinidament. Allò que abans era rumor, ara és arxiu: sempre accessible, sempre reproduïble.

El sol fet de saber que podem ser observats modifica la manera com ens comportam. Ja ho va descriure Michel Foucault a Vigilar i castigar: el panòptic no és només una arquitectura, sinó un mecanisme psicològic. Interioritzam la mirada externa i ens convertim en vigilants de nosaltres mateixos. En els darrers anys, aquest mecanisme s'ha expandit amb una densitat tecnològica inimaginable: a més de les càmeres que han colonitzat els carrers, portam a la butxaca dispositius capaços d'enregistrar i difondre qualsevol escena en segons. Ja no és només l'Estat o les empreses: tothom és potencial observador i emissor.

La vigilància actual, però, ja no es limita a veure què fem, sinó també què pensam. La no és només la imatge capturada, sinó també les traces que deixam navegant. El que consumim ens defineix com a clients potencials, i aquestes dades són arxivades i explotades. Per això, després de xerrar sobre rentadores, el telèfon ens sorprèn amb anuncis. No és màgia, és el funcionament d'una maquinària dissenyada per escoltar-nos, predir-nos i incitar-nos. Aquest control ja no és només coercitiu: és econòmic, cultural, psicològic.

Aquesta transformació té dues cares. Per una banda, generam conductes més contingudes, com si visquéssim sota sospita permanent, en un panòptic que avui ja no és només físic, sinó també digital. Per l'altra, prolifera la performativitat, actuar sempre per la càmera: selfies, vídeos,

retransmissions en directe. Com apunta Byung-Chul Han, la societat actual no només tolera la vigilància, sinó que la produeix i l'exhibeix: ens convertim en còmplices del nostre propi control. Potser el veritable canvi és que ja hem integrat que no podem fugir de la vigilància. Ens hem rendit a l'evidència dels beneficis: més seguretat per justificar càmeres al carrer; més comoditat per repetir un encàrrec; serveis gratuïts a canvi de dades. I així, hem deixat d'actuar diferent quan ens sabem observats. Ja no feim l'esforç d'assemblar bons al·lots sota la mirada de la mare, perquè sabem que la mirada és constant i ineludible. El control s'ha naturalitzat i ja no l'experimentam com a restricció, sinó com a condició de vida quotidiana.

Com assenyalava el filòsof Éric Sadin (La intel·ligència artificial o el desafiament del segle), la vigilància contemporània ja no consisteix només a observar i registrar, sinó a incitar i condicionar. Els sistemes digitals i la intel·ligència artificial no es limiten a recollir dades: suggereixen i modelen les nostres decisions amb l'argument de la seguretat o la comoditat. En aquest procés, l'espai de la relació amb l'altre es veu filtrat per algorismes que determinen què és visible i què queda amagat.

Sadin alerta que això implica un empobriment de les relacions sensibles. La vida col·lectiva s'ha construït sempre sobre la vulnerabilitat i la imprevisibilitat.

Però quan la tecnologia tendeix a neutralitzar la fragilitat i a substituir la incertesa per prediccions, aquestes dimensions humanes es debiliten. Les nostres interaccions esdevenen més calculades, menys arriscades, menys obertes a l'imprevist. Això ens condueix a una qüestió moral de fons. És necessari per a la convivència que moderem els nostres gestos quan sabem que som observats; la vida en societat no seria possible sense aquest fre. Però no és el mateix actuar bé per convicció que fer-ho per temor a la mirada externa. La vigilància tendeix a reduir el "bé" al compliment superficial de les normes. En canvi, l'ètica en sentit profund implica respectar els altres fins i tot quan ningú no ens veu. La vigilància assegura ordre, però pot empobrir la moral: fomenta conformitat més que no pas responsabilitat.

Potser el nostre paper és ja el de simples figurants d'una obra que no hem triat i de la qual algú altre controla el guió. Acceptam la vigilància com si ens garantís seguretat, però en realitat només ens garanteix obediència. I una societat d'obedients és una societat que ha renunciat a la seva llibertat.

Un últim detall irònic: vaig conèixer a Éric Sadin —que alerta contra el capitalisme de vigilància— a través d'una xarxa social. Escric sobre el perill de ser observats quan és precisament aquest sistema el que em guia cap als referents que cit. Hi ha metàfora més precisa de la gàbia on ens movem?

CONTROL SOCIAL, UNA EINA DEL CAPITAL

AURORA: COL·LECTIU DE JOVES REVOLUCIONARIS

Les relacions socials i les seves formes de govern esdevenen, o s'expressen, del mode de producció d'un moment històric concret, com és avui dia la producció capitalista o la producció de plusvàlua. El desenvolupament de les forces productives al llarg de la història genera òrgans de control i defensa dels interessos de la mateixa producció i de les relacions productives.

Un dels òrgans de control i defensa de la producció capitalista és l'Estat. Aquest és una expressió dels antagonismes de classe existents i serveix com a reproductor i defensor dels interessos de la classe dominant; la burgesia. L'Estat sorgeix amb el desenvolupament de les societats classistes com harmonitzador i conciliador de classe. Les classes van desenvolupant-se amb el perfeccionament del treball, sor-

geix una sobreproducció que porta a l'intercanvi, l'acumulació i a la gènesi dels interessos de la propietat privada. Les eines de producció i la terra que abans era col·lectiva es va privant de la unitat productiva per a passar a ser uns pocs els qui tenen el control de la producció mentre l'altra part queda despallada convertint-se, avui dia, en només força de treball. Moltes són les transformacions i metamorfosis que han desenvolupat les forces productives donant a lloc a canvis qualitatius en el mode de produir concret; passant de les societats sense classes a l'esclavisme, de l'esclavisme al feudalisme i d'aquest últim al mode capitalista. Tots aquests canvis no van ser homogenis ni a l'uníson durant la història. La producció capitalista es va perfeccionant molt més cada dia, per tant, la defensa dels seus interessos i el control de la

producció que va quedant cada vegada més en menys mans i el control social cada vegada se centralitza molt més. Els antagonismes de classe generen misèria, ràbia, inestabilitat econòmica i social. Totes aquestes sensacions i malestars que recorren al proletariat prenen la metxa que fa explotar a un conjunt concret de persones per la millora d'uns interessos concrets, normalment no organitzats. És la lluita pels interessos i la millora de la vida de les treballadores l'expressió d'aquests antagonismes de classe latents, una lluita espontània amb petites traces de conscienciament de classe més enllà dels interessos immediats. Aquesta organització orgànica és un atac directe als interessos del capitalista.

Per a contrarestar-la és necessari l'Estat que fa ús de les eines d'opressió

com és la policia i tota la maquinària jurídica. És justament aquest òrgan el que, no sols contraresta l'organització sinó que la prevé. Amb tota mena d'utensilis fan de l'organització pels interessos de la classe dominada una cosa gairebé impossible. La por amb la policia, multes, lleis, presons, religió, moral. La inestabilitat amb el treball, l'augment del preu de totes les mercaderies menys la nostra, la força de treball que es veu frenada justament per no poder lluitar per l'augment del seu valor. El control ideològic a través de la màquina acadèmica, xarxes socials, propaganda, cinema, sèries, música i tantes branques artístiques.

Tot, absolutament tot per frenar l'organització per la lluita dels interessos d'un proletariat revolucionari que vegi en l'horitzó l'alba d'una societat sense opressió i sense classes.

LA SEGURETAT DE TENIR GARANTITS ELS DRETS

TOMEU MARTÍ I FLORIT

Tots els Estats del món disposen d'un sistema policial que amb el pretext de garantir la «seguretat ciutadana» és, en realitat, un sistema de mantenir l'ordre establert. A tots els Estats del món es dediquen quantitats ingents de recursos econòmics per mantenir un sistema policial que, si més no pels objectius teòrics que diuen que tenen, s'han demostrat absolutament ineficients. La gairebé totalitat dels Estats mantenen els mateixos índexs de 'delinqüència' any rere any. I en el cas que es produeixi una 'millora' sempre té causes molt allunyades de la incidència policial. Afegim-hi, encara, la mil·lionària aposta per mantenir la ficció que els polícies són els bons: pel·lícules de Hollywood, sèries, reportatges, documentals, propaganda oficial... Per cert, les imatges de membres dels cossos policials rescatant persones majors, excursionistes accidentats o moixets penjats d'un arbre, en realitat el que demostren no és que siguin necessaris polícies, sinó que necessitem més personal especialitzat en aquestes tasques. No disposam d'espai suficient, ni pretem construir aquí una alternativa. Ens conformarem, de moment, amb deixar apuntades algunes reflexions i idees. L'actuació de la policia és unidireccional: de dalt cap a baix, de blanc cap a negre, de dreta cap esquerra, de colonitzador a colonitzat, de desnonador a desnonat... i així fins on vulgueu allargar el rosari. En això no s'equivoquen mai.

L'alternativa

1. Caldria repassar i rejerarquitzar aquells comportaments que es consideren 'delicte'.
2. Si els comportaments que es consideren delictius tenen el seu origen en la manca de recursos econòmics, en la manca d'educació o en la manca de salut mental, per ventura caldria invertir en pal·liar aquestes mancances i no en reprimir les víctimes d'aquestes mancances.
3. No podem oblidar que un percentatge important dels que cometen actes delictius són els propis membres dels cossos policials: abusos de tot tipus, amenaces, homicidis, tortures...
4. Molta gent s'escandalitza, amb raó, per l'accés legal que tenen tots els ciutadans de les EUA i altres Estats, a les armes... En altres contrades només hi tenen accés els dotats amb les ments, diguem-ne, menys brillants.
5. Les amenaces cap a les persones i la col·lectivitat evolucionen i no són les mateixes que fa 200 anys. Avui, per exemple, cal disposar de més especialistes a evitar o perseguir la ciberdelinqüència. Per no parlar del que ens va ensenyar la Pandèmia de 2020. Un enemic invisible transmès a través de l'alè va matar desenes de milers de persones, mentre esdevenia entre còmic i macabre veure uniformats que no sabien ni en quin dia es trobaven («todos los dias son lunes») intentant matar coronavirus a canonades.
6. És possible que, malgrat tot, sempre quedàs un reducte de persones que acabessin cometent agressions i exercint violència en contra d'altres i, per tant, seria necessari mantenir un reduït cos d'intervenció directa.
7. En qualsevol cas, un model alternatiu a l'actual passa per reduir progressivament el pressupost en policia i invertir més en educació, en serveis socials i en serveis civils d'emergències.
8. Cal partir de la base que a més comunitat, menys delictes i menys comportaments incívics i insolidaris.
9. Tota política de benestar, òbviament, redunda en una major seguretat per a tothom.
10. Apostar per un model públic de seguretat que fugi del model d'una policia a vigilant, intimidadora, violenta i punitiva i que es basi en un model similar al de la salut pública: igual que tots els ciutadans tenen assignat el seu centre de salut i el seu metge de capçalera, podrien tenir el seu mediador de capçalera que, en cas de conflicte, mediarà amb el representant de l'altra part i intentarien arribar a un acord, talment com es fa en l'àmbit de les assegurances, abans que el litigi arribàs a l'administració de justícia. I tal com passa amb la sanitat, també hi podria haver especialistes per a situacions més greus.

Deixam aquí apuntades aquestes idees amb la voluntat de, més endavant, poder-les desenvolupar amb més detall. En qualsevol cas, un món millor passa no tant per un sistema de 'seguretat', com per la seguretat que dona tenir garantits tots els drets.

TRETZE ANYS D'AUTOESTOP

OKSANA MIMESIS

La primera vegada que els meus companys de classe em van convidar a un viatge en autoestop vaig sentir una mica d'objecció. No era por exactament, però sí la creença que el món allà fora era, en certa manera, insegur. Així m'ho expressà també gran part de la gent que em portà en autoestop. "I no tens por?" és la pregunta més habitual després de "a on vas?" i "d'on vens?". Certament, a on vaig? Doncs moltes vegades a la ciutat propera des del meu poble. Em pos a la rotonda de sortida i trec el dit, el cartellet que diu "Palma" i el somriure convençut. 13 anys no són pocs per haver practicat una cosa i, abans d'encaminar-me cap a algun lloc, sempre tinc clar cap a on vaig i com hi vull arribar: bé.

No passen 2 minuts i s'atura un cotxe de treballadors de l'obra ple de pols. "Puja". De vegades no et ve de gust parlar i no parles. D'altres et dona per demanar els detalls de la vida de qui està al volant i compartiu una excepcional conversa que, un cop més, et recorda com és de variat el món. Al transport públic és molt més difícil parlar amb algú. Amb l'autoestop coneixes vides tan diverses com les que es vulguin parar a recollir-te: investigadores de longevitat, tècnics d'aire condicionat, matemàtics jubilats, secretaries del batle d'alguna important ciutat d'Alemanya. Bé, de tot. Qui és la gent que atura? La que té més ganes d'ajudar que por.

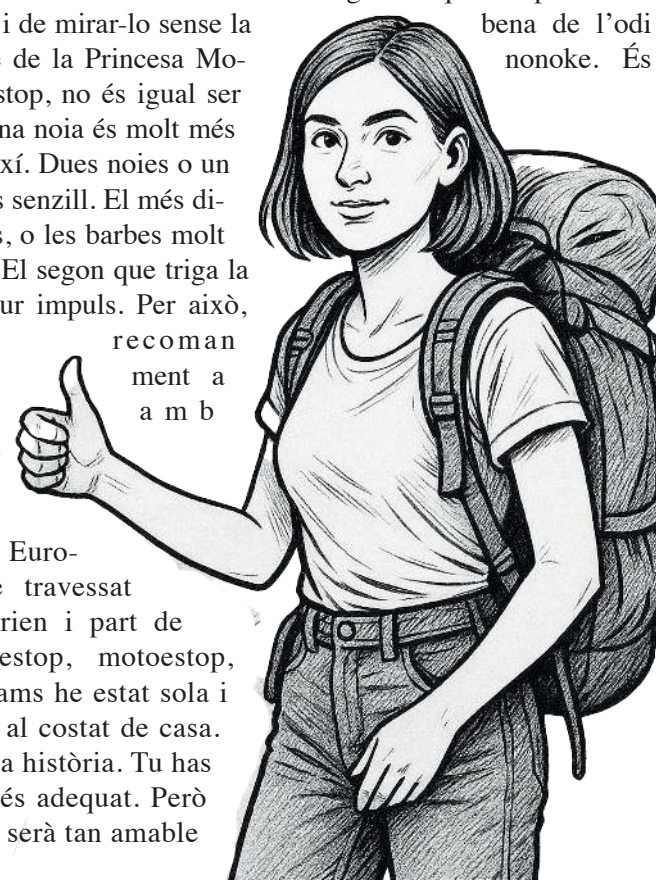
Per què ho faig jo això de l'autoestop? Per conèixer com és el món de primera mà i perquè el transport públic no sempre és convenient. Per mi és bo no haver de dependre d'un vehicle privat o que algú em vingui a buscar. De cotxes n'hi ha a tot arreu per compartir el camí.

Aquí entrem en el tema seguretat. "T'ha passat mai alguna cosa greu?". No, a mi no i a la majoria de gent que conec, tampoc. Jo no crec que sigui més probable que una persona em vulgui fer mal que tenir un accident de trànsit. Això sí que em fa més por. I tampoc crec que sigui més perillosa una persona per estar dins d'un cotxe. Si m'ha de passar alguna cosa, em podria passar a la sortida d'una discoteca o anant pel carrer cap a casa meva, no?

De tant mirar les notícies ens hem oblidat que fa uns 30 anys en aquest país tothom en feia d'autoestop. Per necessitat. I que a països com França encara és molt comú i no et demanen tant si et fa por. Què ens ha passat amb tot això? No és que el món sigui més perillós i la gent més salvatge. És que fixem l'atenció en un 0,01% dels casos perquè són els que ensenyen als mitjans. I l'altre 99,9% de casos de gent amable que et vol ajudar i l'únic que vol és viure una vida tranquil·la amb els seus éssers estimats passa desapercbut.

Em sap greu, el món és un lloc amable i molt més segur del que ens pensem si tenim el valor de sortir i de mirar-lo sense la bena de l'odi als ulls, citant el conte de la Princesa Molar que, per fer autoestop, no és igual ser una noia que un noi. Una noia és molt més fàcil que l'agafin. És així. Dues noies o un noi i una noia, també és senzill. El més difícil són dos o tres nois, o les barbes molt llargues. No és broma. El segon que triga la persona a decidir és pur impuls. Per això, si ets un noi barbut et recomanem que vagis directament a les benzineres a parlar amb la gent i així entrar en confiança.

Jo m'he fet molta Europa en autoestop. He travessat Centreamèrica, el Darien i part de Sud-amèrica. Vaixellestop, motoestop, cavallestop. Alguns trams he estat sola i m'ha anat tan bé com al costat de casa. Jo puc explicar la meua història. Tu has de fer el que trobis més adequat. Però no tinguis por. El món serà tan amable com ho siguis tu.

PRIVACITAT DO IT YOURSELF

ESTRATÈGIES CREATIVES PER ESCAPAR DEL CONTROL DIGITAL

RAFEL LLOBET DEIA

En l'era de la intel·ligència artificial i de les dades massives, la privacitat s'ha convertit en un bé escàs. No es tracta només de governs i corporacions que acumulen informació sobre nosaltres, sinó també d'algorismes invisibles que, mentre fem scroll o traessem un carrer amb càmeres, registren patrons i decideixen qui som. La resposta no és únicament tecnològica, sinó també cultural i creativa. La privacitat DIY —fes-ho tu mateix— s'ha convertit en un camp de resistència estètica, tecno-política i fins i tot lúdica. Un dels exemples més coneguts és CV Dazzle, un projecte d'Adam Harvey que proposa maquillatge i pentinats per confondre el reconeixement facial. L'objectiu no és embellir sinó desprogramar: traços negres i blancs, geometries impossibles i serrells que tapen punts clau del rostre. Si als anys vint el dazzle naval desorientava submarins, avui enganya algorismes. La paradoxa és que l'estratègia antivigilància esdevé alhora declaració estètica.

Més enllà del rostre, la roba pot ser escut. Diversos equips de recerca han creat patrons “adversarials” impresos

en samarretes o jaquetes que “enganyen” els sistemes de visió. A ull nu semblen estampats extravagants; per a l'algoritme, ets una torradora o un moble d'IKEA. La moda anti-AI barreja fashion statement i error tècnic: portar-la és dir “no em classificaràs tan fàcilment”.

La resistència continua al navegador. Tor, Brave o Firefox amb containers permeten compartimentar identitats: el que cerques en una pestanya no es barreja amb la resta. Els anunciants volen usuaris coherents; oferir-los un retrat fragmentat i contradictori és gairebé un acte de guerrilla.

També hi ha qui opta per embrutar el perfil digital amb bots “llibre d'ombres” que naveguen automàticament per continguts absurds: hámsters ballant techno, corones medievals per a gossos, receptes impossibles. Aquest soroll confon els sistemes de perfilatge. Potser un dia rebràs un anunci de pinsos medievals per hámsters, però almenys serà fruit de la teva pròpia insubordinació. En la mateixa línia, extensions com CanvasBlocker o Chameleon falsegen

l'empremta digital del navegador. Els rastrejadors identifiquen usuaris per combinacions úniques de configuració (resolució, fonts, maquinari). Aquestes eines varien constantment aquests paràmetres, convertint-te en un camaleó digital. Per al sistema, mai no ets exactament el mateix: ets una seqüència d'ombres inestables. I no oblidem els dispositius mòbils, autèntics espies quotidians. Porten càmera, micròfon, GPS i connectivitat permanent. Encara que et posis ulleres CV Dazzle, el teu telèfon pot explicar exactament on ets i amb qui. Algunes estratègies DIY impliquen falsificar el GPS amb apps de spoofing —ser al sofà i aparèixer a Tòquio— o practicar cartografia inversa, barrejant rutes reals i fictícies fins a tornar-les intel·ligibles. També existeixen containers al mòbil, com Shelter a Android, que clonen i aïllen apps. Els permisos mínims són un altre recurs bàsic: una llanterna no necessita micròfon.

La versió low-tech és tancar càmera i micròfon amb adhesius. Alguns converteixen el telèfon en bot de soroll, amb scripts que generen cerques absurdes. En navegació, Tor per Android o

iOS ajuda a no deixar rastre, i una VPN DIY muntada en una Raspberry Pi afegeix control i independència respecte de proveïdors comercials.

Finalment, el col·lectiu Obfuscation Workshop proposa entendre l'obstrucció no només com a tècnica sinó com a pràctica cultural. No es tracta de desaparèixer, sinó de fer-se presents d'una altra manera: generar dades falses però versemblants, produir informació inútil per saturar els sistemes, convertir el soroll en llenguatge. És una invitació a transformar la relació amb la tecnologia en performance quotidiana, a actuar amb consciència que cada clic pot ser també un gest estètic.

La privacitat DIY no promet invisibilitat absoluta. Les càmeres continuaran filmant, els algorismes perfilant i les galetes perseguint-nos. Però aquestes estratègies mostren que hi ha marge per a la creativitat i la dissidència. En un món on la vigilància vol reduir-nos a dades, reaparèixer com a ombra, miratge o error pot ser la manera més elegant de reivindicar la nostra condició humana.

EL SEMA FOR

TOMEU VERGER

VERMELL

L'escàndol pel presumpte ús irregular de fons públics per part del grup parlamentari de Vox s'amplia després que el diputat de Més, Ferran Rosa, denunciàs que part dels doblers desviats han anat no només al partit i a la fundació Disenso, sinó també a diversos mitjans de comunicació i pseudoperiodistes. Segons els comptes, hi ha partides destacades per a Canal 4 (15.000 €), El Mundo (10.000 €), OKDiario, CrónicaBalear i Onda Mallorca, així com pagaments a Eduardo Zuñiga abans de treballar per Vox a l'Ajuntament de Palma, fet que planteja seriosos interrogants sobre què ha comprat realment el partit amb aquests recursos.

GROC

L'STEI acusa la Conselleria d'Educació d'incomplir la seva pròpia normativa en publicar amb retard, el 18 de setembre, la llista definitiva de centres adherit al Pla de segregació lingüística al BOIB, quan ja havia començat el curs i només figurava a la web. El sindicat considera aquesta actuació «irresponsable i fora de normativa» i torna a exigir la retirada del Pla, al qual retreu manca de suport de la comunitat educativa i un ús innecessari de recursos. L'STEI adverteix, a més, que continuarà vigilant i denunciant qualsevol actuació que vulneri els drets lingüístics i educatius, i fa una crida a la comunitat docent i a les famílies per defensar un model educatiu inclusiu.

VERD

La FirONA se celebra el dissabte 27 de setembre a Es Baluard amb entrada gratuïta i inclourà activitats formatives i de debat sobre mitjans, l'estrena d'un documental de VIDA, la gala dels Mitjans Mallorquins amb reconeixements i presentacions de novetats, i, com a tancament, el concert del cantant Pere Janer, que oferirà el seu pop fresc i ballable. Tots els actes són gratuïts. Una jornada per celebrar la comunicació local, compartir experiències i projectar noves mirades sobre el paper dels mitjans a Mallorca. cipativa i plena d'energia creativa que convertirà Es Baluard en un punt de trobada imprescindible.

LES RECOMANACIONS

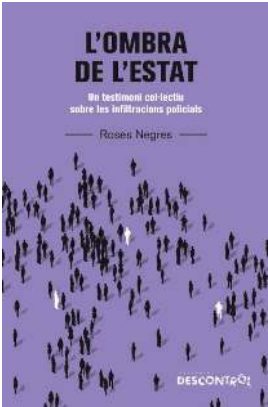
Explorem llibres que ens conviden a reflexionar sobre el control social, la vigilància i la manipulació de les masses. Una selecció de lectures per entendre com es construeix —i com podem desafiar— el poder sobre les nostres vides.

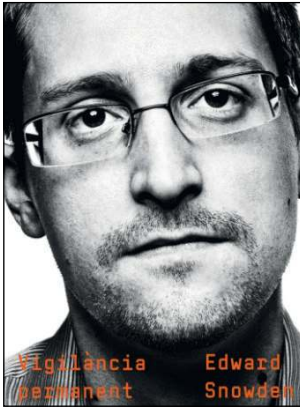
Joan Fontcuberta
Imatges Latents

Alex S. Vitale
La fi del control policial

Roses Negres
L'ombra de l'Estat

Edward Snowden
Vigilància permanent

Angela Y. Davis
Podem abolir les presons?

Jordi Pigem
Tècnica i totalitarisme

NACHLEBEN.
TOTES LES IMATGES
SÓN PINTURES
POSSIBLES

02.07.2025–04.01.2026

Alain Urrutia, *Incomodidad y otros temas*, 2025. Obra en paper, 20x20 cm. Còpia de l'obra, Sandra Cinto, 2025. © de l'obra, Sandra Cinto, 2025. Fotografia: Miquel Pellicer. Cortesia de Toni Pellicer Gallery.

PRELUDI PER
AL SOL I LES
ESTRELLES

19.09.2025–11.01.2026

Sandra Cinto, *Landscape in Gold*, 2025. Obra en paper, 20x20 cm. Còpia de l'obra, Sandra Cinto, 2025. © de l'obra, Sandra Cinto, 2025. Fotografia: Miquel Pellicer. Cortesia de Toni Pellicer Gallery.

SANDRA CINTO

ENS TROBAM
EN LA NIT

19.09.2025–01.02.2026

Elisa Braem, *Reflejo solar*, 2025. Gres, 49x38x38 cm. Cortesia de l'artista. © de l'obra, Elisa Braem, 2025. Fotografia: Gimat de Blanch.

ELISA
BRAEM

ESBALUARD
MUSEU

PLAÇA PORTA DE
SANTA CATALINA, 10
07012 PALMA

WWW.ESBALUARD.ORG
@ESBALUARDMUSEU

N*938 NOVEMBRE DE 2025

MENJAR I IDENTITAT

WWW.REVISTALESTEL.CAT